
adhyAtmarAmAyaNe araNyakANDam

అధ్యాత్మరామాయణే అరణ్యకాండమ్

Document Information

Text title : adhyAtma rAmAyaNa araNyakANDam

File name : adhyaatmaRamAra.itx

Category : adhyAtmarAmAyaNa, raama

Location : doc_raama

Author : Traditional

Transliterated by : Nagaraj Balijepalli <nagaraj at iastate.edu>

Proofread by : Nagaraj Balijepalli, Sunder Hattangadi, PSA Easwaran, ahimsasoldier

Description-comments : adhyAtma raamAyaNa

Latest update : July 22, 2006, April 4, 2015

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 2, 2024

sanskritdocuments.org

అధ్యాత్మరామాయణే అరణ్యకాండమ్

॥ ప్రథమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ తత్ర దినం స్థిత్యా ప్రభాతే రఘునందనః ।
స్నాత్వా మునిం సమామన్త్య ప్రయాణాయోపచక్రమ్ ॥ ౧ ॥
మునే గచ్ఛామహే సర్వే మునిమణ్డలమణ్డీతమ్ ।
విపినం దణ్డకం యత్ర త్వమాజ్ఞాతుమిహార్హసి ॥ ౨ ॥
మార్గప్రదర్శనార్థాయ శిష్యానాజ్ఞప్తుమర్హసి ।
శ్రుత్వా రామస్య వచనం ప్రహస్యాత్త్రిరమృతాయశాః ।
ప్రాహ తత్ర రఘుశ్రేష్ఠం రామ రామ సురాశ్రయ ॥ ౩ ॥
సర్వస్య మార్గద్రష్టా త్వం తవ కో మార్గదర్శకః ।
తథాపి దర్శయిష్యన్తి తవ లోకానుసారిణః ॥ ౪ ॥
ఇతి శిష్యాన్ సమాదిశ్య స్వయం కింశ్చిత్తమన్వగాత్ ।
రామేణ వారితః ప్రీత్యా అత్రిః స్వభవనం యయా ॥ ౫ ॥
క్రోశమాత్రం తతో గత్వా దదర్శ మహతీం నదీమ్ ।
అత్రేః శిష్యానువాచేదం రామో రాజీవలోచనః ॥ ౬ ॥
నద్యాః సన్నరణే కశ్చిదుపాయో విద్యతే న వా ।
ఊచన్తే విద్యతే నౌకా సుదృఢా రఘునందన ॥ ౭ ॥
తారయిష్యామహే యుష్మాన్ వయమేవ క్షణాదిహ ।
తతో నావి సమారోప్య సీతాం రాఘవలక్ష్మణౌ ॥ ౮ ॥
క్షణాత్సన్నారయామాసుర్నదీం మునికుమారకాః ।
రామాభినన్దితాః సర్వే జగ్మురత్రేరథాశ్రమమ్ ॥ ౯ ॥
తావేత్య విపినం ఘోరం ఝిల్లిర్ఘృష్కారనాదితమ్ ।
నానామృగగణాకీర్ణం సింహవ్యాఘ్రాదిభీషణమ్ ॥ ౧౦ ॥

రాక్షసైర్షోరరూపైశ్చ నేవితం రోమహర్షణమ్ ।
 ప్రవిశ్య విపినం ఘోరం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౧॥
 ఇతః పరం ప్రయత్నేన గన్తవ్యం సహితేన మే ।
 ధనుర్గుణేన సంయోజ్య శరానపి కరే దధత్ ॥ ౧౨॥
 ఆగ్రే యాస్యామ్యహం పశ్చాత్త్వమన్వేహి ధనుర్ధర ।
 ఆవయోర్మధ్యగా సీతా మాయేవాత్మపరాత్మనోః ॥ ౧౩॥
 చక్షుశ్చారయ సర్వత్ర దృష్టం రక్షోభయం మహత్ ।
 విద్యతే దణ్డకారణ్యే శ్రుతపూర్వమరిన్దమ ॥ ౧౪॥
 ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ జగ్గుతుః సార్థయోజనమ్ ।
 తత్రైకా పుష్కరిణ్యాస్తే కల్టారకుముదోత్పలైః ॥ ౧౫॥
 అమ్బుజైః శీతలోదేన శోభమానా వ్యదృశ్యత ।
 తత్సమీపమథో గత్వా పీత్వా తత్సలిలం శుభమ్ ॥ ౧౬॥
 ఊషస్తే సలిలాభ్యాశే క్షణం ఛాయాముపాశ్రితాః ।
 తతో దదృశురాయాన్తం మహాసత్త్వం భయానకమ్ ॥ ౧౭॥
 కరాలదంష్ట్రవదనం భీషయన్తం స్వగర్జితైః ।
 వామాంసే న్యస్తశూలార్గ్రగ్రథితానేకమానుషమ్ ॥ ౧౮॥
 భీషయన్తం గజవ్యాఘ్రమహిషం వనగోచరమ్ ।
 జ్వారోపితం ధనుర్బృత్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥
 పశ్య భ్రాతర్మహాకాయో రాక్షసోఽయముపాగతః ।
 ఆయాత్యభిముఖం నోఽగ్రే భీరూణాం భయమావహన్ ॥ ౨౦॥
 సజ్జీకృతధనుస్తిష్ఠ మా భైర్జనకనన్దని ।
 ఇత్యుక్తౌ బాణమాదాయ స్థితో రామ ఇవాచలః ॥ ౨౧॥
 స తు దృష్ట్వా రమానాథం లక్ష్మణం జానకీం తదా ।
 అట్టహాసం తతః కృత్వా భీషయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨॥
 కౌ యువాం బాణతూణీరజటావల్కలధారిణౌ ।
 మునివేషధరో బాలౌ స్త్రీసహాయౌ సుదుర్మదౌ ॥ ౨౩॥
 సున్దరో బత మే వక్త్రప్రవిష్టకవలోపమౌ ।

కిమర్థమాగతౌ ఘోరం వనం వ్యాలనిషేవితమ్ || ౨౪ ||

శ్రుత్వా రక్షోవచో రామః స్మయమాన ఉవాచ తమ్ |

అహం రామస్త్యయం భ్రాతౌ లక్ష్మణో మమ సమ్మతః || ౨౫ ||

ఏషా సీతా మమ ప్రాణవల్లభా వయమాగతాః |

పితృవాక్యం పురస్కృత్య శిక్షణార్థం భవాదృశామ్ || ౨౬ ||

శృత్వా తద్రామవచనమట్టహాసమథాకరోత్ |

వ్యాదాయ వక్త్రం బౌహుభ్యం శూలమాదాయ సత్వరః || ౨౭ ||

మాం న జానాసి రామ త్వం విరాధం లోకవిశ్రుతమ్ |

మద్భయాన్మునయః సర్వే త్యక్త్వా వనమితో గతాః || ౨౮ ||

యది జీవితమిచ్ఛాస్తి త్యక్త్వా సీతాం నిరాయుధౌ |

పలాయత న చేచ్ఛిస్తుం భక్షయామి యువామహమ్ || ౨౯ ||

ఇత్యుక్త్వా రాక్షసః సీతామాదాతుమభిదుద్రువే |

రామశ్చిచ్ఛేద తద్బాహూ శరేణ ప్రహసన్నివ || ౩౦ ||

తతః క్రోధపరీతాత్మా వ్యాదాయ వికటం ముఖమ్ |

రామమభ్యుద్రవద్రామశ్చిచ్ఛేద పరిధావతః || ౩౧ ||

పదద్వయం విరాధస్య తదదుభతమివాభవత్ || ౩౨ ||

తతః సర్ప ఇవాస్యేన గ్రసీతుం రామమాపతత్ |

తతోఽర్థవన్ద్యాకారేణ బాణేనాస్య మహచ్ఛిరః || ౩౩ ||

చిచ్ఛేద రుధిరోఘేణ పపాత ధరణీతలే |

తతః సీతా సమాలిక్ష్ణ ప్రశశంస రఘూత్తమమ్ || ౩౪ ||

తతో దున్దుభయో నేదుర్ధివి దేవగణేరితాః |

నన్మతుశ్చాస్సరా హృష్టా జగుర్గర్హర్వకిన్నరాః || ౩౫ ||

విరాధకాయాదతిసున్దరాకృతిః

విభ్రాజమానో విమలామ్బరావృతః |

ప్రతప్తచామీకరచారుభూషణో

వ్యదృశ్యతాగ్రే గగనే రవిర్యథా || ౩౬ ||

ప్రణమ్య రామం ప్రణతార్తిహారిణం

భవప్రవాహోపరమం ఘృణాకరమ్ |

ప్రణమ్య భూయః ప్రణనామ దణ్ణవత్

ప్రపన్నసర్వార్తిహారం ప్రసన్నధీః ॥ 3౭॥

విరాధ ఉవాచ

శ్రీరామ రాజీవదలాయతాక్ష

విద్యాధరోఽహం విమలప్రకాశః ।

దుర్వాససాకారణకోపమూర్తినా

శప్తః పురా సోఽద్య విమోచితస్త్వయా ॥ ౩౮॥

ఇతః పరం త్వచ్చరణారవిన్దయోః

స్మృతిః సదా మేఽస్తు భవోపశాన్తయే ।

త్వన్నామసక్ష్మీర్తనమేవ వాణీ

కరోతు మే కర్ణపుటం త్వదీయమ్ ॥ ౩౯॥

కథామృతం పాతు కరద్యయం తే

పాదారవిన్దార్చనమేవ కుర్యాత్ ।

శిరశ్చ తే పాదయుగప్రణామం

కరోతు నిత్యం భవదీయమేవమ్ ॥ ౪౦॥

నమస్తుభ్యం భగవతే విశుద్ధజ్ఞానమూర్తయే ।

ఆత్మారామాయ రామాయ సీతారామాయ వేధసే ॥ ౪౧॥

ప్రపన్నం పాహి మాం రామ యాస్యామి త్వదనుజ్ఞయా ।

దేవతోకం రఘుశ్రేష్ఠ మాయా మాం మా వృణోతు తే ॥ ౪౨॥

ఇతి విజ్ఞాపితస్తేన ప్రసన్నో రఘునన్దనః ।

దదౌ వరం తదా ప్రీతో విరాధాయ మహామతిః ॥ ౪౩॥

గచ్ఛ విద్యాధరాశేషమాయాదోషగుణా జితాః ।

త్వయా మద్దర్శనాత్సద్యో ముక్తో జ్ఞానవతాం వరః ॥ ౪౪॥

మద్భక్తిర్దుర్లభా లోకే జాతా చేన్ముక్తిదా యతః ।

అతస్త్వం భక్తీసమ్పన్నః పరం యాహి మమాజ్ఞయా ॥ ౪౫॥

రామేణ రక్షోనిధనం సుఘోరం

శాపాద్విముక్తిర్వరదానమేవమ్ ।

విద్యాధరత్వం పునరేవ లబ్ధం

రామం గృణన్నేతి నరోఽఖిలార్థాన్ ॥ ౪౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే ప్రథమః సర్గః ॥ ౧॥

॥ ద్వితీయః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

విరాధే స్వర్గతే రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా ।

జగామ శరభజస్య వనం సర్వసుఖావహమ్ ॥ ౧॥

శరభజస్తతో దృష్ట్వా రామం సౌమిత్రిణా సహ ।

ఆయాస్తం సీతయా సార్ధం సమ్భ్రమాదుత్థితః సుధీః ॥ ౨॥

అభిగమ్య సుసమ్నూజ్య విష్టరేషాపవేశయత్ ।

ఆతిథ్యమకరోత్తేషాం కన్దమూలఫలాదిభిః ॥ ౩॥

ప్రీత్యాఽఽహ శరభజ్గోఽపి రామం భక్తిపరాయణమ్ ।

బహుకాలమిహైవాఽఽసం తపసే కృతనిశ్చయః ॥ ౪॥

అద్య మత్తపసా సిద్ధం యత్పుణ్యం బహు విద్యతే ।

తత్సర్వం తవ దాస్యామి తతో ముక్తిం వ్రజామ్యహమ్ ॥ ౫॥

సమర్వ్య రామస్య మహాత్నుపుణ్యఫలం

విరక్తః శరభజ్యయోగీ ।

చితిం సమారోహయదప్రమేయం

రామం ససీతం సహసా ప్రణమ్య ॥ ౬॥

ధ్యాయన్నిబ్ధరం రామమశేషహృత్థనం

దూర్వాదలశ్యామలమమ్బుజాక్షమ్ ।

చీరామ్బరం స్నిగ్ధజటాకలాపం

సీతాసహాయం సహలక్ష్మణం తమ్ ॥ ౭॥

కో వా దయాలుః స్మృతకామధేనురన్యో

జగత్స్యాం రఘునాయకాదహో ।

స్మృతో మయా నిత్యమనన్యభాజా

జ్ఞాత్వా స్మృతిం మే స్వయమేవ యాతః ॥ ౮॥

పశ్యత్విదాసీం దేవేశో రామో దాశరథిః ప్రభుః ।
 దగ్ధ్వా స్వదేహం గచ్ఛామి బ్రహ్మలోకమకల్మషః ॥ ౯॥
 అయోధ్యాధిపతిర్మేఽస్తు హృదయే రాఘవః సదా ।
 యద్వామాక్ష్కే స్థితా సీతా మేఘస్యేవ తటిల్లతా ॥ ౧౦॥
 ఇతి రామం చిరం ధ్యాత్వా దృష్ట్వా చ పురతః స్థితమ్ ।
 ప్రజ్ఞాస్య సహసా వహ్నిం దగ్ధ్వా పశ్చాత్కృతం వపుః ॥ ౧౧॥
 దివ్యదేహధరః సాక్షాద్యయో లోకపతేః పదమ్ ।
 తతో మునిగణాః సర్వే దణ్డకారణ్యవాసినః ।
 ఆజగ్మా రాఘవం ద్రష్టుం శరభజ్ఞనివేశనమ్ ॥ ౧౨॥
 దృష్ట్వా మునిసమూహం తం జానకీరామలక్ష్మణాః ।
 ప్రణేముః సహసా భూమౌ మాయామానుషరూపిణః ॥ ౧౩॥
 ఆశీర్భరభినన్ద్యాథ రామం సర్వహృది స్థితమ్ ।
 ఊచుః ప్రాజ్ఞలయః సర్వే ధనుర్పాణధరం హరిమ్ ॥ ౧౪॥
 భూమేర్భారావతారాయ జాతోఽసి బ్రహ్మణార్థితః ।
 జానీమస్త్యాం హరిం లక్ష్మీం జానకీం లక్ష్మణం తథా ॥ ౧౫॥
 శేషాంశం శక్తచక్రే ద్వే భరతం సానుజం తథా ।
 అతశ్చాదౌ ఋషీణాం త్వం దుఃఖం మోక్షుమిహార్హసి ॥ ౧౬॥
 ఆగచ్ఛ యామో మునిసేవితాని
 వనాని సర్వాణి రఘూత్తమ క్రమాత్ ।
 ద్రష్టుం సుమిత్రాసుతజానకీభ్యాం
 తదా దయాఽస్మాసు దృఢా భవిష్యతి ॥ ౧౭॥
 ఇతి విజ్ఞాపితో రామః కృతాజ్ఞులిపుఛ్చైర్విభుః ।
 జగామ మునిభిః సార్థం ద్రష్టుం మునివనాని సః ॥ ౧౮॥
 దదర్శ తత్ర పతితాన్యనేకాని శిరాంసి సః ।
 ఆస్థిభూతాని సర్వత్ర రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯॥
 ఆస్థిని కేషామేతాని కిమర్థం పతితాని వై ।
 తమూచుర్మునయో రామ ఋషీణాం మస్తకాని హి ॥ ౨౦॥
 రాక్షసైర్భక్షితానీశ ప్రమత్తానాం సమాధితః ॥

అన్తరాయం ముసీనాం తే పశ్యన్తోఽనుచరన్తి హి || ౨౧||

శ్రుత్వా వాక్యం ముసీనాం స భయదైన్యసమన్వితమ్ |

ప్రతిజ్ఞామకరోద్రామో వధాయాశేషరక్షసామ్ || ౨౨||

పూజ్యమానః సదా తత్ర మునిభిర్వనవాసిభిః |

జానక్యా సహితో రామో లక్ష్మణేన సమన్వితః || ౨౩||

ఉవాస కతిచిత్తత్ర వర్షాణి రఘునన్దనః |

ఏవం క్రమేణ సమృశ్యన్నృషీణామాశ్రమాన్ విభుః || ౨౪||

సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం ప్రాగాత్ప్రఖ్యాతమృషీసంజులమ్ |

సర్వర్తుగుణసంపన్నం సర్వకాలసుఖావహమ్ || ౨౫||

రామమాగతమాకర్ణ్య సుతీక్ష్ణః స్వయమాగతః |

అగస్త్యశిష్యో రామస్య మన్త్రోపాసనతత్పరః |

విధివత్పూజయామాస భక్త్యుత్కణ్ఠితలోచనః || ౨౬||

సుతీక్ష్ణ ఉవాచ

త్వన్మన్త్రజాప్యహమనన్తగుణాప్రమేయ

సీతాపతే శివవిరిఞ్చనమాశ్రితాఞ్ఘ్నే |

సంసారసిన్ధుతరణామలపోతపాద

రామాభిరామ సతతం తవ దాసదాసః || ౨౭||

మామద్య సర్వజగతామవిగోచరన్తస్యం

త్వన్మామయా సుతకలత్రగృహాన్ధకూపే |

మగ్నం నిరీక్ష్య మలపుద్గలపిణ్డమోహా-

పాశానుబద్ధహృదయం స్వయమాగతోఽసి || ౨౮||

త్వం సర్వభూతహృదయేషు కృతాలయోఽపి

త్వన్మన్త్రజాప్యవిముఖేషు తనోషి మాయామ్ |

త్వన్మన్త్రసాధనపరేష్వపయాతి మాయా

నేవానురూపఫలదోఽసి యథా మహీపః || ౨౯||

విశ్వస్య సృష్టిలయసంస్థితహేతురేకః

త్వం మాయయా త్రిగుణయా విధిరీశవిష్ణూ |

భాసీశ మోహితధియాం వివిధాకృతిన్తస్యం

యద్వద్ద్రవిః సలిలపాత్రగతో హ్యనేకః || ౩౦||

ప్రత్యక్షతోఽద్య భవతశ్చరణారవిన్దం
 పశ్యామి రామ తమసః పరతః స్థితస్య ।
 దృగ్రూపతస్త్యమసతామవిగోచరోఽపి
 త్వన్మన్తపూతహృదయేషు సదా ప్రసన్నః ॥ ౩౦॥
 పశ్యామి రామ తవ రూపమరూపిణోఽపి
 మాయావిడమ్బునకృతం సుమనుష్యవేషమ్ ।
 కన్దర్పకోటిసుభగం కమనీయచాపబాణం
 దయార్ద్రహృదయం స్మితచారువక్త్రమ్ ॥ ౩౧॥
 సీతాసమేతమజినామ్బరమప్రధృష్యం
 సౌమత్రిణా నియతనేవితపాదపద్మమ్ ।
 సీతోత్పలద్యుతిమనన్తగుణం ప్రశాన్తం
 మద్భాగధేయమనిశం ప్రణమామి రామమ్ ॥ ౩౩॥
 జానన్తు రామ తవ రూపమశేషదేశ-
 కాలాద్యుపాధిరహితం ఘనచిత్ప్రకాశమ్ ।
 ప్రత్యక్షతోఽద్య మమ గోచరమేతదేవ
 రూపం విభాతు హృదయే న పరం వికాంక్షే ॥ ౩౪॥
 ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య రామః సస్మితమబ్రవీత్ ।
 మునే జానామి తే చిత్తం నిర్మలం మదుపాసనాత్ ॥ ౩౫॥
 అతోఽహమాగతో ద్రష్టుం మదృతే నాన్యసాధనమ్ ।
 మన్మన్త్రోపాసకా లోకే మామేవ శరణం గతాః ॥ ౩౬॥
 నిరపేక్షా నాన్యగతాస్తేషాం దృశ్యోఽహమన్యహమ్ ।
 స్తోత్రమేతత్పరేద్యన్తు త్వత్కృతం మత్ప్రియం సదా ॥ ౩౭॥
 సద్భక్తిర్మే భవేత్తస్య జ్ఞానం చ విమలం భవేత్ ।
 త్వం మమోపాసనాదేవ విముక్తోఽసీహ సర్వతః ॥ ౩౮॥
 దేహాన్తే మమ సాయూజ్యం లప్స్యసే నాత్ర సంశయః ।
 గురుం తే ద్రష్టుమిచ్ఛామి హ్యగస్త్యం మునినాయకమ్ ।
 కింఞ్చిత్కాలం తత్ర వస్తుం మనో మే త్వరయత్యలమ్ ॥ ౩౯॥
 సుతీక్ష్ణోఽపి తథేత్యాహ శ్వో గమిష్యసి రాఘవ ।
 అహమవ్యాగమిష్యామి చిరాద్ దృష్టో మహామునిః ॥ ౪౦॥

అథ ప్రభాతే మునినా సమేతో

రామః ససీతః సహ లక్ష్మణేన ।

అగస్త్యసమ్భాషణలోలమానసః

శవైరగస్త్యానుజమన్దిరం యయా ॥ ౪౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాండే ద్వితీయః సర్గః ॥ ౨॥

॥ తృతీయః సర్గః ॥

అథ రామః సుతీక్ష్ణేన జానక్యా లక్ష్మణేన చ ।

అగస్త్యస్యానుజస్థానం మధ్యాహ్నం సమపద్యత ॥ ౧॥

తేన సమ్భాషితః సమ్యగుభక్త్యా మూలఫలాదికమ్ ।

పరేద్యుః ప్రాతరుత్థాయ జగ్ముస్తేఽగస్త్యమణ్డలమ్ ॥ ౨॥

సర్వర్షుఫలపుష్పాఢ్యం నానామృగగణైర్యుతమ్ ।

పక్షిసజ్జేశ్చ వివిధైర్నాదితం నన్దనోపమమ్ ॥ ౩॥

బ్రహ్మర్షిభిర్దేవర్షిభిః సేవితం మునిమన్దిరైః ।

సర్వతోఽలక్ష్మృతం సాక్షాద్ బ్రహ్మలోకమివాపరమ్ ॥ ౪॥

బహిరేవాశ్రమస్యాథ స్థిత్యా రామోఽబ్రవీన్మునిమ్ ।

సుతీక్ష్ణ గచ్ఛ త్వం శీఘ్రమాగతం మాం నివేదయ ॥ ౫॥

అగస్త్యమునివర్యాయ సీతయా లక్ష్మణేన చ ।

మహాప్రసాద ఇత్సుక్త్యా సుతీక్ష్ణః ప్రయయా గురోః ॥ ౬॥

ఆశ్రమం త్వరయా తత్ర ఋషిసంఘసమావృతమ్ ।

ఉపవిష్టం రామభక్తైర్విశేషేణ సమాయుతమ్ ॥ ౭॥

వ్యాఖ్యాతరామమన్తార్థం శిష్యేభ్యశ్చాతిభక్తితః ।

దృష్ట్వాగస్త్యం మునిశ్రేష్ఠం సుతీక్ష్ణః ప్రయయా మునేః ॥ ౮॥

దణ్డవత్ప్రణిపత్యాహ వినయావనతః సుధీః ।

రామో దాశరథిర్బ్రహ్మన్ సీతయా లక్ష్మణేన చ ।

ఆగతో దర్శనార్థం తే బహిస్త్వతి సాంజ్ఞులిః ॥ ౯॥

అగస్త్య ఉవాచ

శీఘ్రమానయ భద్రం తే రామం మమ హృదిస్థితమ్ ।
 తమేవ ధ్యాయమానోఽహం కాఙ్కమాణోఽత్ర సంస్థితః ॥ ౧౦ ॥
 ఇత్యుక్త్వా స్వయముత్థాయ మునిభిః సహితో ద్రుతమ్ ।
 అభ్యగాత్పరయా భక్త్యా గత్వా రామమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥
 ఆగచ్ఛ రామ భద్రం తే దిష్ట్యా తేఽద్య సమాగమః ।
 ప్రియాతిథీర్మమ ప్రాప్తోఽస్యద్య మే సఫలం దినమ్ ॥ ౧౨ ॥
 రామోఽపి మునిమాయాన్తం దృష్ట్వా హర్షసమాకులః ।
 సీతయా లక్ష్మణేనాపి దణ్ణవత్పతితో భువి ॥ ౧౩ ॥
 ద్రుతముత్థాప్య మునిరాడ్ రామమాలిఙ్గ్య భక్తితః ।
 తద్ధాత్రస్పర్శజాహ్లాదస్రవన్నేత్రజలాకులః ॥ ౧౪ ॥
 గృహీత్వా కరమేకేన కరేణ రఘునన్దనమ్ ।
 జగామ స్వాశ్రమం హృష్టో మనసా మునిపుఙ్గవః ॥ ౧౫ ॥
 సుఖోపవిష్టం సమ్నూజ్య పూజయా బహువిస్తరమ్ ।
 భోజయిత్వా యథాన్యాయం భోజ్యైర్వవ్యైరనేకథా ॥ ౧౬ ॥
 సుఖోపవిష్టమేకాన్తే రామం శశినిభాననమ్ ।
 కృతాఙ్గులిరువాచేదమగస్త్యో భగవాన్పుషిః ॥ ౧౭ ॥
 త్వదాగమనమేవాహం ప్రతీక్షన్ సమవస్థితః ।
 యదా క్షీరసముద్రాన్తే బ్రహ్మణా ప్రార్థితః పురా ॥ ౧౮ ॥
 భూమేర్భారాపనుత్త్యర్థం రావణస్య వధాయ చ ।
 తదాది దర్శనాకాఙ్క్షీ తవ రామ తపశ్చరన్ ।
 వసామి మునిభిః సార్థం త్వామేవ పరిచిన్తయన్ ॥ ౧౯ ॥
 సృష్టేః ప్రాగేక ఏవాసీర్విర్వికల్పోఽనుపాధికః ।
 త్వదాశ్రయా త్వద్విషయా మాయా తే శక్తిరుచ్యతే ॥ ౨౦ ॥
 త్వామేవ నిర్గుణం శక్తిరావృణోతి యదా తదా ।
 అవ్యాకృతమితి ప్రాహుర్వేదాన్తపరినిష్ఠితాః ॥ ౨౧ ॥
 మూలప్రకృతిరిత్యేకే ప్రాహుర్మాయేతి కేచన ।
 అవిద్యా సంసృతిర్బంధ ఇత్యాది బహుధోచ్యతే ॥ ౨౨ ॥

త్వయా సజ్జోభ్యమాణా సా మహత్తత్త్వం ప్రసూయతే ।
 మహత్తత్త్వాదహఙ్కారస్త్వయా సఞ్చోదితాదభూత్ ॥ ౨౩॥
 అహఙ్కారో మహత్తత్త్వసంవృతస్త్రివిధోఽభవత్ ।
 సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చేతి భణ్యతే ॥ ౨౪॥
 తామసాత్సుక్ష్మతన్మాత్రాణ్యాసన్ భూతాన్యతః పరమ్ ।
 స్థూలాని క్రమశో రామ క్రమోత్తరగుణాని హ ॥ ౨౫॥
 రాజసాస్త్రియాణ్యేవ సాత్త్వికా దేవతా మనః ।
 తేభ్యోఽభవత్సుత్రరూపం లింగం సర్వగతం మహత్ ॥ ౨౬॥
 తతో విరాట్ సముత్పన్నః స్థూలాద్భూతకదమ్బకాత్ ।
 విరాజః పురుషాత్సర్వం జగత్సావరజజ్జమమ్ ॥ ౨౭॥
 దేవతిర్యజ్మనుష్యాశ్చ కాలకర్మక్రమేణ తు ।
 త్వం రజోగుణతో బ్రహ్మ జగతః సర్వకారణమ్ ॥ ౨౮॥
 సత్త్వాద్విష్ణుస్త్వమేవాస్య పాలకః సద్భిరుచ్యతే ।
 లయే రుద్రస్త్వమేవాస్య త్వన్మాయాగుణభేదతః ॥ ౨౯॥
 జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యా వృత్తయో బుద్ధిజైర్గుణైః ।
 తాసాం విలక్షణో రామ త్వం సాక్షీ చిన్మయోఽవ్యయః ॥ ౩౦॥
 సృష్టిలీలాం యదా కర్తుమీహసే రఘునన్దన ।
 అఙ్గీకరోషి మాయాం త్వం తదా వై గుణవానివ ॥ ౩౧॥
 రామ మాయా ద్విధా భాతి విద్యాఽవిద్యేతి తే సదా ।
 ప్రవృత్తిమార్గనిరతా అవిద్యావశవర్తినః ।
 నివృత్తిమార్గనిరతా వేదాన్తార్థవిచారకాః ॥ ౩౨॥
 త్వద్భక్తినిరతా యే చ తే వై విద్యామయాః స్మృతాః ।
 అవిద్యావశగా యే తు నిత్యం సంసారిణశ్చ తే ।
 విద్యాభ్యాసరతా యే తు నిత్యముక్తాస్త ఏవ హి ॥ ౩౩॥
 లోకే త్వద్భక్తినిరతాస్తస్మన్మోహాసకాశ్చ యే ।
 విద్యా ప్రాదుర్భవేత్తేషాం నేతరేషాం కదాచన ॥ ౩౪॥
 అతస్త్వద్భక్తిసంపన్నా ముక్తా ఏవ న సంశయః ।

త్వద్భక్త్యమృతహీనానాం మోక్షః స్వప్నేఽపి నో భవేత్ || 3౫||

కిం రామ బహునోక్తేన సారం కిञ్చిద్భ్రవీమి తే |

సాధుసంకతిరేవాత్ర మోక్షహేతురుదాహృతా || 3౬||

సాధవః సమచిత్తా యే నిఃస్పృహా విగతైషిణః |

దాన్తాః ప్రశాన్తాస్త్యద్భక్తా నివృత్తాఖిలకామనాః || 3౭||

ఇష్టప్రాప్తివిపత్త్యోశ్చ సమాః సంకవివర్జితాః |

సస్వస్థాఖిలకర్మాణః సర్వదా బ్రహ్మతత్పరాః || 3౮||

యమాదిగుణసమ్పన్నాః సన్తుష్టా యేన కేనచిత్ |

సత్సంకమో భవేద్వర్షి త్వత్కథాశ్రవణే రతిః || 3౯||

సముదేతి తతో భక్తిస్త్యయి రామ సనాతనే |

త్వద్భక్తౌపుపవన్నాయాం విజ్ఞానం విపులం స్ఫుటమ్ || ౪౦||

ఉదేతి ముక్తిమార్గోఽయమాద్యశ్చతురసేవితః |

తస్మాద్ద్రాఘవ సద్భక్తిస్త్యయి మే ప్రేమలక్షణా || ౪౧||

సదా భూయాద్ధరే సంకస్త్యద్భక్తేషు విశేషతః |

అద్య మే సఫలం జన్మ భవత్సన్దర్శనాదభూత్ || ౪౨||

అద్య మే క్రతవః సర్వే బభూవుః సఫలాః ప్రభో |

దీర్ఘకాలం మయా తప్తమనన్యమతినా తపః |

తస్యేహ తపసో రామ ఫలం తవ యదర్చనమ్ || ౪3||

సదా మే సీతయా సార్థం హృదయే వస రాఘవ |

గచ్ఛతస్త్విష్టతో వాపి స్మృతిః స్యాన్నే సదా త్వయి || ౪౪||

ఇతి స్తుత్వా రమానాథమగస్త్యో మునిసత్తమః |

దదౌ చాపం మహేన్ద్రేణ రామార్థే స్థాపితం పురా || ౪౫||

అక్షయ్యో బాణతూణీరో ఖడ్గో రత్నవిభూషితః |

జహి రాఘవ భూభారభూతం రాక్షసమణ్డలమ్ || ౪౬||

యదర్థమవతీర్ణోఽసి మాయయా మనుజాకృతిః |

ఇతో యోజనయుగ్మే తు పుణ్యకాననమణ్డితః || ౪౭||

అస్తి పఞ్చవటీనామ్నా ఆశ్రమో గౌతమీతటే |

నేతవ్యస్తత్ర తే కాలః శేషో రఘుకులోద్వహా || ౪౮ ||

తత్రైవ బహుకార్యాణి దేవానాం కురు సత్పతే || ౪౯ ||

శ్రుత్వా తదాగస్త్యసుభాషితం వచః

స్తోత్రం చ తత్త్వార్థసమన్వితం విభుః |

మునిం సమాభాష్య ముదాన్వితో యయా

ప్రదర్శితం మార్గమశేషవిధరిః || ౫౦ ||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే తృతీయః సర్గః || 3 ||

|| చతుర్థః సర్గః ||

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ

మార్గే వ్రజన్ దదర్శాథ శైలశృంగమివ స్థితమ్ |

వృద్ధం జటాయుషం రామః కిమేతదితి విస్మితః || ౧ ||

ధనురానయ సౌమిత్రే రాక్షసోఽయం పురః స్థితః |

ఇత్యాహ లక్ష్మణం రామో హనిష్యామ్యుషిభక్షకమ్ || ౨ ||

తచ్ఛృత్వా రామవచనం గృధ్రరాడ్ భయపీడితః |

వధార్హోఽహం న తే రామ పితుస్తేఽహం ప్రియః సఖా || 3 ||

జటాయుర్నామ భద్రం తే గృధ్రోఽహం ప్రియకృత్తవ || ౪ ||

పఞ్చమట్యామహం వత్స్యే తవైవ ప్రియకామ్యయా |

మృగయాయాం కదాచిత్తు ప్రయాతే లక్ష్మణేఽపి చ || ౫ ||

సీతా జనకకన్యా మే రక్షితవ్యా ప్రయత్నతః |

శ్రుత్వా తద్గృధ్రవచనం రామః సన్నేహమబ్రవీత్ || ౬ ||

సాధు గృధ్ర మహారాజ తదైవ కురు మే ప్రియమ్ |

అత్రైవ మే సమీపస్థో నాతిదూరే వనే వసన్ || ౭ ||

ఇత్యామన్రితమాలిఙ్గ్య యయా పఞ్చవటీం ప్రభుః |

లక్ష్మణేన సహ బ్రాత్రా సీతయా రఘునన్దనః || ౮ ||

గత్వా తే గౌతమీతీరం పశ్చావట్యాం సువిస్తరమ్ |
 మన్దిరం కారయామాస లక్ష్మణేన సుబుద్ధినా || ౯ ||
 తత్ర తే న్యవసన్ సర్వే గజ్గాయా ఉత్తరే తటే |
 కదమ్బపనసామ్రాదిఫలవృక్షసమాకులే || ౧౦ ||
 వివిక్తే జనసమ్బాధవర్జితే నీరుజస్థలే |
 వినోదయన్ జనకజాం లక్ష్మణేన విపశ్చితా || ౧౧ ||
 అధ్యువాస సుఖం రామో దేవతోక ఇవాపరః |
 కన్దమూలఫలాదీని లక్ష్మణోఽనుదినం తయోః || ౧౨ ||
 ఆనీయ ప్రదదౌ రామసేవాతత్పరమానసః |
 ధనుర్బాణధరో నిత్యం రాత్రౌ జాగర్తి సర్వతః || ౧౩ ||
 స్నానం కుర్వన్త్యనుదినం త్రయస్తే గౌతమీజలే |
 ఉభయోర్మధ్యగా సీతా కురుతే చ గమాగమౌ || ౧౪ ||
 ఆనీయ సలిలం నిత్యం లక్ష్మణః ప్రీతమానసః |
 సేవతేఽహరహః ప్రీత్యా ఏవమాసన్ సుఖం త్రయః || ౧౫ ||
 ఏకదా లక్ష్మణో రామమేకాస్తే సముపస్థితమ్ |
 వినయావనతో భూత్వా పప్రచ్ఛ పరమేశ్వరమ్ || ౧౬ ||
 భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి మోక్షస్యైకాన్తికీం గతిమ్ |
 త్వత్తః కమలపత్రాక్ష సజ్జేపాద్యక్తుమర్హసి || ౧౭ ||
 జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం భక్తివైరాగ్యబృంహితమ్ |
 ఆచక్ష్య మే రఘుశ్రేష్ఠ వక్తా నాన్యోఽస్తి భూతలే || ౧౮ ||
 శ్రీరామ ఉవాచ
 శృణు వక్ష్యామి తే వత్స గుహ్యోద్గుహ్యతరం పరమ్ |
 యద్విజ్ఞాయ నరో జహ్యోత్సద్యో వైకల్పకం భ్రమమ్ || ౧౯ ||
 ఆదౌ మాయాస్వరూపం తే వక్ష్యామి తదనన్తరమ్ |
 జ్ఞానస్య సాధనం పశ్చాజ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతమ్ || ౨౦ ||
 జ్ఞేయం చ పరమాత్మానం యజ్ఞాత్వా ముచ్యతే భయాత్ |
 అనాత్మని శరీరాదావాత్మబుద్ధిస్తు యా భవేత్ || ౨౧ ||

సైవ మాయా తయైవాసౌ సంసారః పరికల్ప్యతే |
 రూపే ద్వే నిశ్చితే పూర్వే మాయాయాః కులనన్దన || ౨౨||
 విక్షేపావరణే తత్ర ప్రథమం కల్పయేజ్జగత్ |
 లింగాద్యబ్రహ్మపర్వన్తం స్థూలసూక్ష్మవిభేదతః || ౨౩||
 అపరం త్వఖిలం జ్ఞానరూపమావృత్య తిష్ఠతి |
 మాయయా కల్పితం విశ్వం పరమాత్మని కేవలే || ౨౪||
 రజ్జౌ భుజ్జగవద్భ్రాన్త్యా విచారే నాస్తి కిఞ్చన |
 శ్రూయతే దృశ్యతే యద్యత్స్మర్యతే వా నరైః సదా || ౨౫||
 అనదేవ హి తత్సర్వం యథా స్వప్నమనోరథౌ |
 దేహ ఏవ హి సంసారవృక్షమూలం దృఢం స్మృతమ్ || ౨౬||
 తన్మూలః పుత్రదారాదిబంధః కిం తేఽన్యథాత్మనః || ౨౭||
 దేహస్తు స్థూలభూతానాం పఞ్చ తన్మాత్రపఞ్చకమ్ |
 అహఙ్కారశ్చ బుద్ధిశ్చ ఇన్ద్రియాణి తథా దశ || ౨౮||
 చిదాభాసో మనశ్చైవ మూలప్రకృతిరేవ చ |
 ఏతత్త్వమితి జ్ఞేయం దేహ ఇత్యభిధీయతే || ౨౯||
 ఏతైర్విలక్షణో జీవః పరమాత్మా నిరామయః |
 తస్య జీవస్య విజ్ఞానే సాధనాన్యపి మే శ్ంణు || ౩౦||
 జీవశ్చ పరమాత్మా చ పర్యాయో నాత్ర భేదభీః |
 మానాభావస్తథా దమ్భహింసాదిపరివర్జనమ్ || ౩౧||
 పరాక్షేపాదినహనం సర్వత్రావక్రతా తథా |
 మనోవాక్కాయసద్భక్త్యా సద్గురోః పరిసేవనమ్ || ౩౨||
 బాహ్యోభ్యస్తరసంశుద్ధిః స్థిరతా సత్క్రియాదిషు |
 మనోవాక్కాయదణ్ణశ్చ విషయేషు నిరీహతా || ౩౩||
 నిరహఙ్కారతా జన్మజరాద్యాలోచనం తథా |
 ఆసక్తిః స్నేహశూన్యత్వం పుత్రదారధనాదిషు || ౩౪||
 ఇష్టానిష్టాగమే నిత్యం చిత్తస్య సమతా తథా |
 మయి సర్వాత్మకే రామే హ్యనన్యవిషయా మతిః || ౩౫||

జనసమ్బాధరహితశుద్ధదేశనిషేవణమ్ ।
 ప్రాకృతైర్జనసంక్షేప హ్యారతిః సర్వదా భవేత్ ॥ ౩౬॥
 ఆత్మజ్ఞానే సదోద్యోగో వేదాంతార్థావలోకనమ్ ।
 ఉక్తైరైర్భవేజ్ఞానం విపరీతైర్విపర్యయః ॥ ౩౭॥
 బుద్ధిప్రాణమనోదేహాహజ్కృతిభ్యో విలక్షణః ।
 చిదాత్మాహం నిత్యశుద్ధో బుద్ధ ఏవేతి నిశ్చయమ్ ॥ ౩౮॥
 యేన జ్ఞానేన సంవిత్తే తజ్ఞానం నిశ్చితం చ మే ।
 విజ్ఞానం చ తద్వైతత్వాన్షాదనుభవేద్యదా ॥ ౩౯॥
 ఆత్మా సర్వత్ర పూర్ణః స్యాచ్చిదానన్దాత్మకోఽవ్యయః ।
 బుద్ధ్యాద్యుపాధిరహితః పరిణామాదివర్జితః ॥ ౪౦॥
 స్వప్రకాశేన దేహాదీన్ భాసయన్ననపావృతః ।
 ఏక ఏవాద్వితీయశ్చ సత్యజ్ఞానాదిలక్షణః ॥ ౪౧॥
 అసంకః స్వప్రభో ద్రష్టా విజ్ఞానేనావగమ్యతే ।
 ఆచార్యశాస్త్రోపదేశాద్వైక్యజ్ఞానం యదా భవేత్ ॥ ౪౨॥
 ఆత్మనోర్జీవపరయోర్మూలావిద్యా తద్వైవ హి ।
 లీయతే కార్యకరణైః సహైవ పరమాత్మని ॥ ౪౩॥
 సావస్థా ముక్తిరిత్యుక్తా హ్యుపచారోఽయమాత్మని ।
 ఇదం మోక్షస్వరూపం తే కథితం రఘునన్దన ॥ ౪౪॥
 జ్ఞానవిజ్ఞానపైరాగ్యసహితం మే పరాత్మనః ।
 క్షిప్రేతద్దుర్లభం మన్యే మద్భక్తివిముఖాత్మనామ్ ॥ ౪౫॥
 చక్షుష్మతామపి తథా రాత్రౌ సమ్యజ్ న దృశ్యతే ।
 పదం దీపసమేతానాం దృశ్యతే సమ్యగేవ హి ॥ ౪౬॥
 ఏవం మద్భక్తియుక్తానామాత్మా సమ్యక్ ప్రకాశతే ।
 మద్భక్తేః కారణం కింఞ్చిద్వఙ్మమి శ్శృణు తత్త్వతః ॥ ౪౭॥
 మద్భక్తసంక్లో మత్సేవా మద్భక్తానాం నిరస్తరమ్ ।
 ఏకాదశ్యుపవాసాది మమ పర్వానుమోదనమ్ ॥ ౪౮॥
 మత్కథాశ్రవణే పాలే వ్యాఖ్యానే సర్వదా రతిః ।

మత్పుజాపరినిష్ఠా చ మమ నామానుకీర్తనమ్ ॥ ౪౯॥
 ఏవం సతతయుక్తానాం భక్తిరవ్యభిచారిణీ ।
 మయి సజ్జాయతే నిత్యం తతః కిమవశిష్యతే ॥ ౫౦॥
 అతో మదభిక్తియుక్తస్య జ్ఞానం విజ్ఞానమేవ చ ।
 వైరాగ్యం చ భవేచ్ఛిష్ఠం తతో ముక్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౫౧॥
 కథితం సర్వమేతత్తే తవ ప్రశ్నానుసారతః ।
 ఆస్మిన్మనః సమాధాయ యస్త్రీష్ఠేత్స తు ముక్తిభాక్ ॥ ౫౨॥
 న వక్ష్యమిదం యత్నాన్మదభిక్తివిముఖాయ హి ।
 మదభిక్తాయ ప్రదాతవ్యమాహూయాపి ప్రయత్నతః ॥ ౫౩॥
 య ఇదం తు పఠేన్నిత్యం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ।
 అజ్ఞానపటలధ్వాంతం విధూయ పరిముచ్యతే ॥ ౫౪॥
 భక్తానాం మమ యోగినాం సువిమలస్వాంతాతిశాంతాత్మనాం
 మత్సేవాభిరతాత్మనాం చ విమలజ్ఞానాత్మనాం సర్వదా ।
 సంగం యః కురుతే సదోద్యతమతిస్తతేవనానన్యధీః
 మోక్షస్తస్య కరే స్థితోఽహమనిశం దృశ్యో భవే నాన్యథా ॥ ౫౫॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అరణ్యకాండే చతుర్థః సర్గః ॥ ౪॥

॥ పంచమః సర్గః ॥

శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ
 తస్మిన్ కాలే మహారణ్యే రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
 చివచార మహాసత్త్వా జనస్థాననివాసినీ ॥ ౧॥
 ఏకదా గౌతమీతీరే పంచువట్యాం సమీపతః ।
 పద్మవజ్రాఙ్కుశాఙ్గాని పదాని జగతీపతేః ॥ ౨॥
 దృష్ట్వా కామపరీతాత్మా పాదసాన్దర్యమోహితా ।
 పశ్యన్తీ సా శనైరాయాద్రాఘవస్య నివేశనమ్ ॥ ౩॥
 తత్ర సా తం రమానాథం సీతయా సహ సంస్థితమ్ ।

కన్దర్పసదృశం రామం దృష్ట్వా కామవిమోహితా ॥ ౪॥
 రాక్షసీ రాఘవం ప్రాహ కస్య త్వం కః కిమాశ్రమే ।
 యుక్తో జటావల్కలాద్వైః సాధ్యం కిం తేఽత్ర మే వద ॥ ౫॥
 అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ ।
 భగినీ రాక్షసేస్త్రిస్య రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౬॥
 ఖరేణ సహితా భ్రాత్రా వసామ్యుత్త్రైవ కాననే ।
 రాజ్ఞా దత్తం చ మే సర్వం మునిభిక్షా వసామ్యహమ్ ॥ ౭॥
 త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి వద మే వదతాం వర ।
 తామాహ రామనామాహమయోధ్యాధిపతేః సుతః ॥ ౮॥
 ఏషా మే సున్దరీ భార్యా సీతా జనకనన్దినీ ।
 స తు భ్రాతా కనీయాన్ మే లక్ష్మణోఽతీవసున్దరః ॥ ౯॥
 కిం కృత్యం తే మయా బ్రూహి కార్యం భువనసున్దరి ।
 ఇతి రామవచః శ్రుత్వా కామార్తా సాబ్రవీదిదమ్ ॥ ౧౦॥
 ఏహి రామ మయా సార్థం రమస్వ గిరికాననే ।
 కామార్తాహం న శక్నోమి త్యక్తుం త్వాం కమలేక్షణమ్ ॥ ౧౧॥
 రామః సీతాం కటాక్షేణ పశ్యన్ సస్మితమబ్రవీత్ ।
 భార్యా మమైషా కల్యాణీ విద్యతే హ్యనపాయినీ ॥ ౧౨॥
 త్వం తు సాపత్న్యదుఃఖేన కథం స్థాస్యసి సున్దరి ।
 బహిరాస్తే మమ భ్రాతా లక్ష్మణోఽతీవ సున్దరః ॥ ౧౩॥
 తవానురూపో భవితా పతిస్తేనైవ సజ్ఞుర ।
 ఇత్యుక్తా లక్ష్మణం ప్రాహ పతిర్మే భవ సున్దర ॥ ౧౪॥
 భ్రాతురాజ్ఞాం పురస్కృత్య సజ్గచ్ఛావోఽద్య మా చిరమ్ ।
 ఇత్యాహ రాక్షసీ ఘోరా లక్ష్మణం కామమోహితా ॥ ౧౫॥
 తామాహ లక్ష్మణః సాధ్వీ దాసోఽహం తస్య ధీమతః ।
 దాసీ భవిష్యసి త్వం తు తతో దుఃఖతరం ను కిమ్ ॥ ౧౬॥
 తమేవ గచ్ఛ భద్రం తే స తు రాజాఖిలేశ్వరః ।
 తచ్చుత్వా పునరప్యోగాద్రాఘవం దుష్టమానసా ॥ ౧౭॥

క్రోధాద్రామ కిమర్థం మాం భ్రామయస్యనవస్థితః ।

ఇదానీమేవ తాం సీతాం భక్షయామి తవగ్రతః ॥ ౧౮॥

ఇత్యుక్త్వా వికటాకారా జానకీమనుధావతి ।

తతో రామాజ్ఞయా ఖడ్గమాదాయ పరిగృహ్య తామ్ ॥ ౧౯॥

చిచ్ఛేద నాసాం కర్ణౌ చ లక్ష్మణో లఘువిక్రమః ।

తతో ఘోరధ్వనిం కృత్వా రుధిరాక్రవపుర్దుగ్రతమ్ ॥ ౨౦॥

క్రన్దమానా పపాతాగ్రే ఖరస్య పరుషాక్షరా ।

కిమేతదితి తామాహ ఖరః ఖరతరాక్షరః ॥ ౨౧॥

కేనైవం కారితాసి త్వం మృతోశ్శ్వర్షక్త్రానువర్తినా ।

వద మే తం వధిష్యామి కాలకల్పమపి క్షణాత్ ॥ ౨౨॥

తమాహ రాక్షసీ రామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ।

దణ్డకం నిర్భయం కుర్వన్నాస్తే గోదావరీతటే ॥ ౨౩॥

మామేవం కృతవాన్తస్య భ్రాతా తేనైవ చోదితః ।

యది త్వం కులజాతోఽసి వీరోఽసి జహి తౌ రిపూ ॥ ౨౪॥

తయోస్తు రుధిరం పాస్యే భక్షయైతౌ సుదుర్మదౌ ।

నో చేత్ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య యాస్యామి యమసాదనమ్ ॥ ౨౫॥

తచ్చుగ్రత్వా త్వరితం ప్రాగాత్థరః క్రోధేన మూర్చ్ఛితః ।

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౨౬॥

చోదయామాస రామస్య సమీపం వధకాఙ్గయా ।

ఖరశ్చ త్రిశిరాశ్చైవ దూషణశ్చైవ రాక్షసః ॥ ౨౭॥

సర్వే రామం యయుః శీఘ్రం నానాప్రహరణోద్యతాః ।

శ్రుత్వా కోలాహలం తేషాం రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౨౮॥

శ్రూయతే విపులః శబ్దో నూనమాయాన్తి రాక్షసాః ।

భవిష్యతి మహద్వృద్ధం నూనమద్య మయా సహ ॥ ౨౯॥

సీతాం నీత్వా గుహాం గత్వా తత్ర తిష్ఠ మహాబల ।

హస్తుమిచ్ఛామ్యహం సర్వాన్ రాక్షసాన్ ఘోరరూపిణః ॥ ౩౦॥

అత్ర కిఞ్చిన్న వక్తవ్యం శాపితోఽసి మమోపరి ।

తథేతి సీతామాదాయ లక్ష్మణో గహ్వరం యయౌ ॥ ౩౧॥

రామః పరికరం బద్ధ్యా ధనురాదాయ నిష్ఠురమ్ ।
 తూణీరావక్షయశరో బద్ధ్వా యత్తోఽభవత్ప్రభుః ॥ ౩౨॥
 తత ఆగత్య రక్షాంసి రామస్యోపరి చిక్షిపుః ।
 ఆయుధాని విచిత్రాణి పాషాణాన్ పాదపానపి ॥ ౩౩॥
 తాని చిచ్ఛేద రామోఽపి లీలయా తిలశః క్షణాత్ ।
 తతో బాణసహస్రేణ హత్వా తాన్ సర్వరాక్షసాన్ ॥ ౩౪॥
 ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసమ్ ।
 జఘాన ప్రహరార్థేన సర్వానేవ రఘూత్తమః ॥ ౩౫॥
 లక్ష్మణోఽపి గుహామధ్యాత్మీతామాదాయ రాఘవే ।
 సమర్ప్య రాక్షసాన్ దృష్ట్వా హతాన్ విస్మయమాయయౌ ॥ ౩౬॥
 సీతా రామం సమాలిక్ష్య ప్రసన్నముఖపఙ్కజా ।
 శస్త్రవ్రణాని చాఙ్గేషు మమార్జ జనకాత్మజా ॥ ౩౭॥
 సాపి దుద్రావ దృష్ట్వా తాన్ హతాన్ రాక్షసపుఙ్గవాన్ ।
 లఙ్కాం గత్వా సభామధ్యే క్రోశంతి పాదసన్నిధౌ ॥ ౩౮॥
 రావణస్య పపాతోర్వాస్యం భగినీ తస్య రక్షసః ।
 దృష్ట్వా తాం రావణః ప్రాహ భగినీం భయవిహ్వలామ్ ॥ ౩౯॥
 ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ వత్సే త్వం విరూపకరణం తవ ।
 కృతం శక్రేణ వా భద్రే యమేన వరుణేన వా ॥ ౪౦॥
 కుబేరేణాథవా బ్రూహి భస్మీకుర్యాం క్షణేన తమ్ ।
 రాక్షసీ తమువాచేదం త్వం ప్రమత్తో విమూఢధీః ॥ ౪౧॥
 పానాసక్తః స్త్రీవిజితః షణ్ణః సర్వత్ర లక్ష్మణే ।
 చారచక్షుర్విహీనస్త్యం కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౪౨॥
 ఖరశ్చ నిహతః సఙ్ఖేయ దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ।
 చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౪౩॥
 నిహతాని క్షణేనైవ రామేణాసురశత్రుణా ।
 జనస్థానమశేషేణ ముసీనాం నిర్భయం కృతమ్ ।
 న జానాసి విమూఢస్త్యమత ఏవ మయోచ్యతే ॥ ౪౪॥

రావణ ఉవాచ

కో వా రామః కిమర్థం వా కథం తేనాసురా హతాః ।
సమ్యక్కథయ మే తేషాం మూలఘాతం కరోమ్యహమ్ ॥ ౪౫॥

శూర్పణఖోవాచ

జనస్థానాదహం యాతా కదాచిత్ గౌతమీతటి ।
తత్ర పశ్చావతీ నామ పురా మునిజనాశ్రయా ॥ ౪౬॥
తత్రాశ్రమే మయా దృష్టో రామో రాజీవలోచనః ।
ధనుర్బాణధరః శ్రీమాన్ జటావల్కలమణ్డితః ॥ ౪౭॥
కనీయాననుజస్తస్య లక్ష్మణోఽపి తథావిధః ।
తస్య భార్యా విశాలాక్షీ రూపిణీ శ్రీరీవాపరా ॥ ౪౮॥
దేవగన్ధర్వనాగానాం మనుష్యాణాం తథావిధా ।
న దృష్టా న శ్రుతా రాజన్ ద్యోతయన్తీ వనం శుభా ॥ ౪౯॥
ఆనేతుమహముద్యుక్తా తాం భార్యార్థం తవానఘ ।
లక్ష్మణో నామ తద్భ్రాతా చిచ్ఛేద మమ నాసికామ్ ॥ ౫౦॥
కర్ణౌ చ నోదితస్తేన రామేణ స మహాబలః ।
తతోఽహమతిదుఃఖేన రుదతీ ఖరమన్వగామ్ ॥ ౫౧॥
సోఽపి రామం సమాసాద్య యుద్ధం రాక్షసయాధప్తైః ।
అతః క్షణేన రామేణ తేనైవ బలశాలినా ॥ ౫౨॥
సర్వే తేన వినష్టా వై రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
యది రామో మనః కుర్యాత్తైలోక్యం నిమిషార్థతః ॥ ౫౩॥
భస్మీకుర్యాన్న సన్దేహ ఇతి భాతి మమ ప్రభో ।
యది సా తవ భార్యా స్యాత్సఫలం తవ జీవితమ్ ॥ ౫౪॥
అతో యతస్య రాజేన్ద్ర యథా తే వల్లభా భవేత్ ।
సీతా రాజీవపత్రాక్షీ సర్వలోకైకసున్దరీ ॥ ౫౫॥
సాక్షాద్రామస్య పురతః స్థాతుం త్వం న క్షమః ప్రభో ।
మాయయా మోహయిత్వా తు ప్రాప్స్యసే తాం రఘూత్తమమ్ ॥ ౫౬॥
శ్రుత్వా తత్సూక్ష్మవాక్యైశ్చ దానమానాదిభిస్తథా ।
ఆశ్వాస్య భగినీం రాజా ప్రవివేశ స్వకం గృహమ్ ।

తత్ర చిన్తాపరో భూత్వా నిద్రాం రాత్రౌ న లబ్ధవాన్ ॥ ౫౭॥

ఏకేన రామేణ కథం మనుష్యమాత్రేణ

నష్టః సబలః ఖరో మే ।

భ్రాతా కథం మే బలవీర్యదర్ప-

యుతో వినష్టో బత రాఘవేణ ॥ ౫౮॥

యద్వా న రామో మనుజః పరేశో

మాం హన్తుకామః సబలం బలౌఘైః ।

సమ్ప్రార్థితోఽయం ద్రుహిణేన పూర్వం

మనుష్యరూపోఽద్య రఘోః కులేఽభూత్ ॥ ౫౯॥

వధ్యో యది స్యాం పరమాత్మనాహం

వైకుణ్ఠరాజ్యం పరిపాలయేఽహమ్ ।

నో చేదిదం రాక్షసరాజ్యమేవ

భోక్ష్యే చిరం రామమతో వ్రజామి ॥ ౬౦॥

ఇత్థం విచిన్త్యాఖిలరాక్షసేన్ద్రో

రామం విదిత్వా పరమేశ్వరం హరిమ్ ।

విరోధబుద్ధ్యేవ హరిం ప్రయామి

ద్రుతం న భక్త్యా భగవాన్ ప్రసీదేత్ ॥ ౬౧॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే పంచమః సర్గః ॥ ౫॥

॥ షష్ఠః సర్గః ॥

విచిన్త్యైవం నిశాయాం స ప్రభాతే రథమాస్థితః ।

రావణో మనసా కార్యమేకం నిశ్చిన్త్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౧॥

యయౌ మారీచసదనం పరం పారముదన్వతః ।

మారీచస్త్ర మునివజ్జటావల్కలధారకః ॥ ౨॥

ధ్యాయన్ హృది పరాత్మానం నిర్గుణం గుణభాసకమ్ ।

సమాధివిరమేఽపశ్యద్రావణం గృహమాగతమ్ ॥ ౩॥

ద్రుతముత్థాయ చాలిక్ల్య హుజయిత్వా యథావిధి ।

కృతాతిథ్యం సుఖాసీనం మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪॥

సమాగమనమేతత్తే రథేనైకేన రావణ ।

చిన్తాపర ఇవాభాసి హృది కార్యం విచిన్తయన్ ॥ ౫॥

బ్రూహి మే న హి గోప్యం చేత్కరవాణి తవ ప్రియమ్ ।

న్యాయ్యం చేద్బ్రూహి రాజేన్ద్ర వృజినం మాం స్పృశేన్న హి ॥ ౬॥

రావణ ఉవాచ

అస్మి రాజా దశరథః సాకేతాధిపతిః కిల ।

రామనామా సుతస్తస్య జ్యేష్ఠః సత్యపరాక్రమః ॥ ౭॥

వివాసయామాస సుతం వనం వనజనప్రియమ్ ।

భార్యయా సహితం భ్రాత్రా లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ॥ ౮॥

స ఆస్తే విపినే ఘోరే పశ్చివట్యాశ్రమే శుభే ।

తస్య భార్యా విశాలాక్షీ సీతా లోకవిమోహిణీ ॥ ౯॥

రామో నిరపరాధాన్మే రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।

ఖరం చ హత్వా విపినే సుఖమాస్తేఽతినిర్భయః ॥ ౧౦॥

భగిన్యాః శూర్పణఖాయా నిర్దోషాయాశ్చ నాసికామ్ ।

కర్ణో చిచ్ఛేద దుష్టాత్మా వనే తిష్ఠతి నిర్భయః ॥ ౧౧॥

అతస్త్వయా సహాయేన గత్వా తత్ప్రాణవల్లభామ్ ।

ఆనయిష్యామి విపినే రహితే రాఘవేణ తామ్ ॥ ౧౨॥

త్వం తు మాయామృగో భూత్వా హ్యశ్రమాదపనేష్యసి ।

రామం చ లక్ష్మణం చైవ తదా సీతాం హరామ్యహమ్ ॥ ౧౩॥

త్వం తు తావత్సహాయం మే కృత్వా స్థాస్యసి పూర్వవత్ ।

ఇత్యేవం భాషమాణం తం రావణం వీక్ష్య విస్మితః ॥ ౧౪॥

కేనేదముపదిష్టం తే మూలఘాతకరం వచః ।

స ఏవ శత్రుర్వధ్యశ్చ యస్తన్నాశం ప్రతీక్షతే ॥ ౧౫॥

రామస్య పౌరుషం స్మృత్వా చిత్తమద్యాపి రావణ ।

బాలోఽపి మాం కౌశికస్య యజ్ఞసంరక్షణాయ సః ॥ ౧౬॥

ఆగతస్త్విషుణ్ణైకేన పాతయామాస సాగరే ।

యోజనానాం శతం రామస్తదాది భయవిహ్వలః ॥ ౧౭॥

స్మృత్వా స్మృత్వా తదేవాహం రామం పశ్యామి సర్వతః ॥ ౧౮॥

దణ్డకేఽపి పునరప్యహం వనే
పూర్వవైరమనుచింతయన్ హృది ।

తీక్ష్ణశ్క్లమృగరూపమేకదా
మాద్మశైర్బహుభిరావృతోఽభ్యయామ్ ॥ ౧౯॥

రాఘవం జనకజాసమన్వితం
లక్ష్మణేన సహితం త్వరాన్వితః ।

ఆగతోఽహమథ హస్తముద్యతో
మాం విలోక్య శరమేకమక్షిపత్ ॥ ౨౦॥

తేన విధహృదయోఽహముద్భ్రమన్
రాక్షసేన్ద్ర పతితోఽస్మి సాగరే ।

తత్ప్రభృత్యహమిదం సమాశ్రితః
స్థానమూర్జితమిదం భయార్ద్రతః ॥ ౨౧॥

రామమేవ సతతం విభావయే
భీతభీత ఇవ భోగరాశితః ।

రాజరత్నరమణీరథాదికం
శ్రోత్రయోర్యది గతం భయం భవేత్ ॥ ౨౨॥

రామ ఆగత ఇహేతిశక్కుయా
బాహ్యకార్యమపి సర్వమత్యజమ్ ।

నిద్రయా పరివృతో యదా స్వపే
రామమేవ మనసానుచింతయన్ ॥ ౨౩॥

స్వప్నదృష్టిగతరాఘవం తదా
బోధితో విగతనిద్ర ఆస్థితః ।

తద్భవానపి విముచ్య చాగ్రహం
రాఘవం ప్రతి గృహం ప్రయాహి భోః ॥ ౨౪॥

రక్ష రాక్షసకులం చిరాగతం
తత్స్మృతౌ సకలమేవ నశ్యతి ।

తవ హితం వదతో మమ భాషితం

పరిగృహాణ పరాత్మని రాఘవే ।
 త్యజ విరోధమతిం భజ భక్తితః
 పరమకారుణికో రఘునందనః ॥ ౨౫॥

అహమశేషమిదం మునివాక్యతః
 అశృణవమాదియుగే పరమేశ్వరః ।
 బ్రహ్మణార్థిత ఉవాచ తం హరిః
 కిం తవేప్పితమహం కరవాణి తత్ ॥ ౨౬॥

బ్రహ్మణోక్తమరవిన్దలోచన
 త్వం ప్రయాహి భువి మానుషం వపుః ।
 దశరథాత్మజభావమజ్ఞాసా
 జహి రిపుం దశకన్ధరం హరే ॥ ౨౭॥

అతో న మానుషో రామః సాక్షాన్నారాయణోఽవ్యయః ।
 మాయామానుషవేషేణ వనం యాతోఽతినిర్భయః ॥ ౨౮॥

భూభారహరణార్థాయ గచ్ఛ తాత గృహం సుఖమ్ ।
 శ్రుత్వా మారీచవచనం రావణః ప్రత్యభాషత ॥ ౨౯॥

పరమాత్మా యదా రామః ప్రార్థితో బ్రహ్మణా కిల ।
 మాం హస్తుం మానుషో భూత్వా యత్నాదిహ సమాగతః ॥ ౩౦॥

కరిష్యత్యవిరాదేవ సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ।
 అతోఽహం యత్నతః సీతామానేష్యామ్యేవ రాఘవాత్ ॥ ౩౧॥

వధే ప్రాప్తే రణే వీర ప్రాప్స్యామి పరమం పదమ్ ।
 యద్వా రామం రణే హత్వా సీతాం ప్రాప్స్యామి నిర్భయః ॥ ౩౨॥

తదుత్తిష్ఠ మహాభాగ విచిత్రమృగరూపధృక్ ।
 రామం సలక్ష్మణం శీఘ్రమాశ్రమాదతిదూరతః ॥ ౩౩॥

ఆక్రమ్య గచ్ఛ త్వం శీఘ్రం సుఖం తిష్ఠ యథా పురా ।
 అతః పరం చేద్యత్కించద్భాషసే మద్విభీషణమ్ ॥ ౩౪॥

హనిష్యామ్యసినానేన త్వామత్రైవ న సంశయః ।
 మారీచస్తద్వచః శ్రుత్వా స్వాత్మన్యేవాన్వచిన్తయత్ ॥ ౩౫॥

యది మాం రాఘవో హన్యాత్తదా ముక్తో భవార్ణవాత్ ।

మాం హన్యాద్యది చేద్దుష్టస్తదా మే నిరయో ధ్రువమ్ || 3౬ ||

ఇతి నిశ్చిత్త్య మరణం రామాదుత్థాయ వేగతః |

అబ్రవీద్రావణం రాజన్ కరోమ్యాజ్ఞాం తవ ప్రభో || 3౭ ||

ఇత్యుక్త్వా రథమాస్థాయ గతో రామాశ్రమం ప్రతి |

శుద్ధజామ్బూనదప్రభో మృగోఽభూద్రౌప్యబినుకః || ౩౮ ||

రత్నశ్శృంగో మణిఖురో నీలరత్నవిలోచనః |

విద్యుత్ప్రభో విముగ్ధాస్యో విచచార వనాన్తరే || ౩౯ ||

రామాశ్రమపదస్యాన్తే సీతాదృష్టిపథే చరన్ || ౪౦ ||

క్షణం చ ధావత్యవతిష్ఠతే క్షణం

సమీపమాగత్య పునర్భయావృతః |

ఏవం స మాయామృగవేషరూపధృక్

చచార సీతాం పరిమోహయన్ ఖలః || ౪౧ ||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాండే షష్ఠః సర్గః || ౬ ||

|| సప్తమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

అథ రామోఽపి తత్సర్వం జ్ఞాత్వా రావణచేష్టితమ్ |

ఉవాచ సీతామేకాన్తే శృణు జానకి మే వచః || ౧ ||

రావణో భిక్షురూపేణ ఆగమిష్యతి తేఽన్తికమ్ |

త్వం తు ఛాయాం త్వదాకారాం స్థాపయిత్వోటజే విశ || ౨ ||

అగ్నావదృశ్యరూపేణ వర్షం తిష్ఠ మమాజ్ఞయా |

రావణస్య వధాన్తే మాం పూర్వవత్ప్రాప్స్యసే శుభే || ౩ ||

శ్రుత్వా రామోదితం వాక్యం సాపి తత్ర తథాకరోత్ |

మాయాసీతాం బహిః స్థాప్య స్వయమన్తర్దధేఽనలే || ౪ ||

మాయాసీతా తదాఽపశ్యన్మృగం మాయావినిర్మితమ్ |

హసన్తి రామమభ్యేత్య ప్రోవాచ వినయాన్వితా || ౫ ||

పశ్య రామ మృగం చిత్రం కానకం రత్నభూషితమ్ ।
 విచిత్రబిన్దుభిర్మృక్తం చరన్తమకుతోభయమ్ ।
 బద్ధ్వా దేహి మమ క్రీడామృగో భవతు సున్దరః ॥ ౬॥
 తథేతి ధనురాదాయ గచ్ఛన్ లక్షణమబ్రవీత్ ।
 రక్ష త్వమతియత్సేన సీతాం మత్ప్రాణవల్లభామ్ ॥ ౭॥
 మాయిసః సన్తి విపినే రాక్షసా ఘోరదర్శనాః ।
 అతోఽత్రావహితః సాధ్వీం రక్ష సీతామనిన్దితామ్ ॥ ౮॥
 లక్షణో రామమాహేదం దేవాయం మృగరూపధృక్ ।
 మారీచోఽత్ర న సన్దేహ ఏవమూఘతో మృగః కుతః ॥ ౯॥

శ్రీరామ ఉవాచ

యది మారీచ ఏవాయం తదా హన్మి న సంశయః ।
 మృగశ్చేదానయిష్యామి సీతావిశ్రమహేతవే ॥ ౧౦॥
 గమిష్యామి మృగం బద్ధ్వా హ్యోనయిష్యామి సత్వరః ।
 త్వం ప్రయత్సేన సన్తిష్ఠ సీతాసంరక్షణోద్యతః ॥ ౧౧॥
 ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ రామో మాయామృగమనుద్రుతః ।
 మాయా యదాశ్రయా లోకమోహిణీ జగదాకృతిః ॥ ౧౨॥
 నిర్వికారశ్చిదాత్మాపి పూర్ణోఽపి మృగమన్వగాత్ ।
 భక్తానుకమ్పి భగవానితి సత్యం వచో హరిః ॥ ౧౩॥
 కర్తుం సీతాప్రియార్థాయ జానన్నపి మృగం యయౌ ।
 అన్యథా పూర్ణకామస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥ ౧౪॥
 మృగేణ వా స్త్రియా వాపి కిం కార్యం పరమాత్మనః ॥ ౧౫॥
 కదాచిద్ దృశ్యతేఽభ్యాశే షణం ధావతి లీయతే ।
 దృశ్యతే చ తతో దూరాదేవం రామమపాహరత్ ।
 తతో రామోఽపి విజ్ఞాయ రాక్షసోఽయమితి స్ఫుటమ్ ॥ ౧౬॥
 వివ్యాధ శరమాదాయ రాక్షసం మృగరూపిణమ్ ।
 పపాత రుధిరాక్రాస్యో మారీచః పూర్వరూపధృక్ ॥ ౧౭॥
 హా హతోఽస్మి మహాబాహో త్రాహి లక్షణ మాం ద్రుతమ్ ।

ఇత్యుక్త్వా రామవద్వాచా పపాత రుధిరాశనః ॥ ౧౮ ॥

యన్నామాజ్ఞోఽపి మరణే స్మృత్వా తత్సామ్యమాప్సుయాత్ ।

కిముతాగ్రే హరిం పశ్యన్వేన్నైవ నిహతోఽసురః ॥ ౧౯ ॥

తద్దేహాదుత్థితం తేజః సర్వలోకస్య పశ్యతః ।

రామమేవావిశద్దేవా విస్మయం పరమం యయుః ॥ ౨౦ ॥

కిం కర్మ కృత్వా కిం ప్రాప్తః పాతకీ మునిహింసకః ।

అథవా రాఘవస్యాయం మహిమా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧ ॥

రామబాణేన సంవిద్ధః పూర్వం రామమనుస్మరన్ ।

భయాత్సర్వం పరిత్యజ్య గృహవిత్తాదికం చ యత్ ॥ ౨౨ ॥

హృది రామం సదా ధ్యాత్వా నిర్ధూతాశేషకల్మషః ।

అన్తే రామేణ నిహతః పశ్యన్ రామమవాప సః ॥ ౨౩ ॥

ద్విజో వా రాక్షసో వాపి పాపీ వా ధార్మికోఽపి వా ।

త్యజన్ కలేవరం రామం స్మృత్వా యాతి పరం పదమ్ ॥ ౨౪ ॥

ఇతి తేఽన్యోన్యమాభాష్య తతో దేవా దివం యయుః ॥ ౨౫ ॥

రామస్తచ్చింతయామాస మ్రియమాణోఽసురాధమః ।

హా లక్ష్మణేతి మద్వాక్యమనుకుర్వన్మమార కిమ్ ।

శ్రుత్వా మద్వాక్యసదృశం వాక్యం సీతాపి కిం భవేత్ ॥ ౨౬ ॥

ఇతి చింతాపరీతాత్మా రామో దూరాన్స్యవర్తత ॥ ౨౭ ॥

సీతా తదాభషితం శ్రుత్వా మారీచస్య దురాత్మనః ।

భీతాతిదుఃఖసంవిగ్నా లక్ష్మణం త్వదమబ్రవీత్ ।

గచ్ఛ లక్ష్మణ వేగేన భ్రాతా తేఽసురపీడితః ॥ ౨౮ ॥

హా లక్ష్మణేతి వచనం బ్రాతుస్తే న శ్శృణోషి కిమ్ ।

తామాహ లక్ష్మణో దేవి రామవాక్యం న తద్భవేత్ ॥ ౨౯ ॥

యః కశ్చిద్రాక్షసో దేవి మ్రియమాణోఽబ్రవీద్వచః ।

రామస్త్రైలోక్యమపి యః క్రుద్ధో నాశయతి క్షణాత్ ॥ ౩౦ ॥

స కథం దీనవచనం భాషతేఽమరపూజితః ।

క్రుద్ధా లక్ష్మణమాలోక్య సీతా బాష్పవిలోచనా ॥ ౩౧ ॥

ప్రాహ లక్ష్మణ దుర్బుధ్ధే భ్రాతుర్వ్యసనమిచ్చసి ।

ప్రేషితో భరతేనైవ రామనాశాభికాక్షిణా ॥ 3౨॥

మాం నేతుమాగతోఽసి త్వం రామనాశ ఉపస్థితే ।

న ప్రాప్స్యసే త్వం మామద్య పశ్య ప్రాణాన్స్యజామ్యహమ్ ॥ 33॥

న జానాతీదృశం రామస్త్యాం భార్యాహరణోద్యతమ్ ।

రామాదన్యం న స్పృశామి త్వాం వా భరతమేవ వా ॥ 3౪॥

ఇత్యుక్త్వా వధ్యమానా సా స్వభాపలభ్యాం రురోద హా ।

తచ్చుత్వా లక్ష్మణః కర్ణౌ పిధాయాతీవ దుఃఖితః ॥ 3౫॥

మామేవం భాషనే చణ్డి ధిక్ త్వాం నాశముపైష్యసి ।

ఇత్యుక్త్వా వనదేవీభ్యః సమర్చ్య జనకాత్మజామ్ ॥ 3౬॥

యయౌ దుఃఖాతిసంవిగ్నౌ రామమేవ శనైః శనైః ।

తతోఽన్తరం సమాలోక్య రావణో భిక్షువేషధృక్ ॥ 3౭॥

సీతాసమీపమగమత్ స్ఫురద్దణ్డకమణ్డలుః ।

సీతా తమవలోక్యాశు నత్వా సమ్పూజ్య భక్తితః ॥ 3౮॥

కన్దమూలఫలాదీని దత్త్వా స్వాగతమబ్రవీత్ ।

మునే భుజ్శ్చ ఫలాదీని విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్ ॥ 3౯॥

ఇదాసీమేవ భర్తా మే హ్యోగమిష్యతి తే ప్రియమ్ ।

కరిష్యతి విశేషేణ తిష్ఠ త్వం యది రోచతే ॥ ౪౦॥

భిక్షురువాచ

కా త్వం కమలపత్రాక్షి కో వా భర్తా తవానఘే ।

కిమర్థమత్ర తే వాసో వనే రాక్షసనేవితే ।

బ్రూహి భద్రే తతః సర్వం స్వవృత్తాన్తం నివేదయే ॥ ౪౧॥

సీతోవాచ

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ ।

తస్య జ్యేష్ఠః సుతో రామః సర్వలక్షణలక్షితః ॥ ౪౨॥

తస్యాహం ధర్మతః పత్నీ సీతా జనకనన్దినీ ।

తస్య భ్రాతా కనీయాన్భృ లక్ష్మణో భ్రాతృవత్సలః ॥ ౪3॥

పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య దణ్డకే వస్తుమాగతః ।

చతుర్దశ సమాస్తావం తు జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మే వద ॥ ౪౪॥

భిక్షురువాచ

పౌలస్త్యతనయోఽహం తు రావణో రాక్షసాధిపః ।

త్యక్తామపరితప్తోఽహం త్వాం నేతుం పురమాగతః ॥ ౪౫॥

మునివేషేణ రామేణ కిం కరిష్యసి మాం భజ ।

భుజ్జ్వ భోగాన్ మయా సార్థం త్యజ దుఃఖం వనోద్భవమ్ ॥ ౪౬॥

శ్రుత్వా తద్వచనం సీతా భీతా కిఞ్చిదువాచ తమ్ ।

యద్యేవం భాషసే మాం త్వం నాశమేష్యసి రాఘవాత్ ॥ ౪౭॥

ఆగమిష్యతి రామోఽపి క్షణం తిష్ఠ సహానుజః ।

మాం కో ధర్షయితుం శక్తో హరేర్భార్యాం శశో యథా ॥ ౪౮॥

రామబాణైర్విభిన్నస్త్వం పతిష్యసి మహీతలే ॥ ౪౯॥

ఇతి సీతావచః శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్చ్ఛితః ।

స్వరూపం దర్శయామాస మహాపర్వతసన్నిభమ్ ।

దశాస్యం వింశతిభుజం కాలమేఘసమద్యుతిమ్ ॥ ౫౦॥

తద్దృష్ట్వా వనదేవ్యశ్చ భూతాని చ వితత్రసుః ।

తతో విదార్య ధరణీం నఖైరుద్ధృత్య బాహుభిః ॥ ౫౧॥

తోలయిత్వా రథే క్షిప్త్వా యయౌ క్షిప్రం విహాయసా ।

హా రామ హా లక్ష్మణేతి రుదతీ జనకాత్మజా ॥ ౫౨॥

భయోద్విగ్నమనా దీనా పశ్యన్తీ భువమేవ సా ।

శ్రుత్వా తత్కృన్ధితం దీనం సీతాయాః పక్షిసత్తమః ॥ ౫౩॥

జటాయురుత్థితః శీఘ్రం నగ్రాత్తీక్ష్ణతుణ్డకః ।

తిష్ఠ తిష్ఠేతి తం ప్రాహ కో గచ్ఛతి మమగ్రతః ॥ ౫౪॥

ముషిత్వా లోకనాథస్య భార్యాం శూన్యాద్వనాలయాత్ ।

శునకో మన్తపూతం త్వం పురోఽశమివాధ్వరే ॥ ౫౫॥

ఇత్యుక్త్వా తీక్ష్ణతుణ్డేన చూర్ణయామాస తద్రథమ్ ।

వాహాన్ బిభేద పాదాభ్యాం చూర్ణయామాస తద్దనుః ॥ ౫౬॥

తతః సీతాం పరిత్యజ్య రావణః ఖడ్గమాదదే ।

చిచ్ఛేద పక్షౌ సామర్షః పక్షిరాజస్య ధీమతః ॥ ౫౭॥

పపాత కిఞ్చిచ్ఛేషేణ ప్రాణేన భువి పక్షరాట్ |
 పునరన్యరథేనాశు సీతామాదాయ రావణః || ౫౮ ||
 క్రోశస్తీ రామరామేతి త్రాతారం నాథిగచ్ఛతి |
 హో రామ హో జగన్నాథ మాం న పశ్యసి దుఃఖితామ్ || ౫౯ ||
 రక్షసా నీయమానాం స్వాం భార్యాం మోచయ రాఘవ |
 హో లక్ష్మణ మహాభాగ త్రాహి మామపరాధినీమ్ || ౬౦ ||
 వాక్పరేణ హతస్త్వం మే క్షస్తుమర్హసి దేవర |
 ఇత్యేవం క్రోశమానాం తాం రామాగమనశక్యయా || ౬౧ ||
 జగమ వాయువేగేన సీతామాదాయ సత్వరః || ౬౨ ||
 విహాయసా నీయమానా సీతాపశ్యదధోముఖీ |
 పర్వతాగ్రే స్థితాన్ పఞ్చ వానరాన్ వారిజాననా |
 ఉత్తరీయార్ధఖణ్డేన విముచ్యాభరణాదికమ్ || ౬౩ ||
 బద్ధ్వా చిక్షేప రామాయ కథయన్త్వీతి పర్వతే || ౬౪ ||
 తతః సముద్రముల్లఙ్ఘ్య లఙ్కాం గత్వా స రావణః |
 స్వాన్తఃపురే రహస్యే తామశోకవిపినేఽక్షిపత్ |
 రాక్షసీభిః పరివృతాం మాతృబుద్ధ్యాన్వపాలయత్ || ౬౫ ||
 కృశాఽతిదీనా పరికర్మవర్జితా
 దుఃఖేన శుష్కద్వదనాఽతివిహ్వలా |
 హో రామ రామేతి విలప్యమానా
 సీతా స్థితా రాక్షసవృన్దమధ్యే || ౬౬ ||
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
 అరణ్యకాణ్డే సప్తమః సర్గః || ౭ ||

|| అష్టమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

రామో మాయావినం హత్వా రాక్షసం కామరూపిణమ్ |

ప్రతస్థే స్వాశ్రమం గన్తుం తతో దూరాద్దదర్శ తమ్ || ౧ ||

ఆయాన్తుం లక్ష్మణం దీనం ముఖేన పరిశుష్యతా |

రాఘవశ్చిన్తయామాస స్వాత్మన్యేవ మహామతిః || ౨ ||

లక్ష్మణస్తన్న జానాతి మాయాసీతాం మయా కృతామ్ |

జ్ఞాత్వాప్యేనం వఞ్చయిత్వా శోచామి ప్రాకృతో యథా || ౩ ||

యద్యహం విరతో భూత్వా తూష్టిం స్థాస్యామి మన్దిరే |

తదా రాక్షసకోటీనాం వధోపాయః కథం భవేత్ || ౪ ||

యది శోచామి తాం దుఃఖసన్తప్తః కాముకో యథా |

తదా క్రమేణానుచిన్వన్ సీతాం యాస్యేఽనురాలయమ్ |

రావణం సకులం హత్వా సీతామగ్నౌ స్థితాం పునః || ౫ ||

మయైవ స్థాపితాం సీత్యా యాతాయోధ్యామతన్ద్రితః || ౬ ||

అహం మనుష్యభావేన జాతోఽస్మి బ్రహ్మణార్థితః |

మనుష్యభావమాపన్నః కిఞ్చిత్కాలం వసామి కౌ |

తతో మాయామనుష్యస్య చరితం మేఽనుశ్చిన్యతామ్ || ౭ ||

ముక్తిః స్యాదప్రయాసేన భక్తిమార్గానువర్తినామ్ |

నిశ్చిన్త్యేవం తదా దృష్ట్వా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ || ౮ ||

కిమర్థమాగతోఽసి త్వం సీతాం త్యక్త్వా మమ ప్రియామ్ |

సీతా వా భక్షితా వాపి రాక్షసైరనకాత్మజా || ౯ ||

లక్ష్మణః ప్రాఙ్ఘ్రిః ప్రాహ సీతాయా దుర్వచో రుదన్ |

హా లక్ష్మణేతి వచనం రాక్షసోక్తం శ్రుతం తయా || ౧౦ ||

త్వద్వాక్యసదృశం శ్రుత్వా మాం గచ్ఛేతి త్వరాబ్రవీత్ |

రుదస్మి సా మయా ప్రోక్తా దేవి రాక్షసభాషితమ్ |

నేదం రామస్య వచనం స్వస్థా భవ శుచిస్మితే || ౧౧ ||

ఇత్యేవం సాన్వితా సాధీప్య మయా ప్రోవాచ మాం పునః |

యదుక్తం దుర్వచో రామ న వాచ్యం పురతస్తవ || ౧౨ ||

కర్ణౌ పిథాయ నిర్గత్య యాతోఽహం త్వాం సమీక్షితుమ్ || ౧౩ ||

రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ తథాప్యనుచితం కృతమ్ |

త్వయా స్త్రీభాషితం సత్యం కృత్వా త్యక్తా శుభాననా |

సీతా వా భక్షితా వాపి రాక్షసైర్నాత్ర సంశయః ॥ ౧౪ ॥

ఇతి చిన్తాపరో రామః స్వాశ్రమం త్వరితో యయా ।

తత్రాదృష్ట్వా జనకజాం విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ ౧౫ ॥

హా ప్రియే క్వ గతాసి త్వం నాసి పూర్వవదాశ్రమే ।

అథవా మద్విమోహార్థం లీలయా క్వ విలీయసే ॥ ౧౬ ॥

ఇత్యాచిన్వన్ వనం సర్వం నాపశ్యజ్ఞానకీం తదా ।

వనదేవ్యః కుతః సీతాం బ్రువన్తు మమ వల్లభామ్ ॥ ౧౭ ॥

మృగాశ్చ పక్షిణో వృక్షా దర్శయన్తు మమ ప్రియామ్ ।

ఇత్యేవం విలపన్నేవ రామః సీతాం న కుత్రచిత్ ॥ ౧౮ ॥

సర్వజ్ఞః సర్వథా క్వాపి నాపశ్యద్రఘునన్దనః ।

ఆనన్దోఽప్యన్వశోఽత్తామచలోఽప్యనుధావతి ॥ ౧౯ ॥

నిర్మమో నిరహంకారోఽప్యఖణ్డానన్దరూపవాన్ ।

మమ జాయేతి సీతేతి విలలాపాతిదుఃఖితః ॥ ౨౦ ॥

ఏవం మాయామనుచరన్నసక్తోఽపి రఘూత్తమః ।

ఆసక్త ఇవ మూఢానాం భాతి తత్త్వవిదాం న హి ॥ ౨౧ ॥

ఏవం చిచిన్వన్ సకలం వనం రామః సలక్ష్మణః ।

భగ్నం రథం ఛత్రచాపం కూబరం పతితం భువి ॥ ౨౨ ॥

దృష్ట్వా లక్ష్మణమాహేదం పశ్య లక్ష్మణ కేనచిత్ ।

సీయమానాం జనకజాం తం జిత్వాన్యో జహార తామ్ ॥ ౨౩ ॥

తతః కఞ్చిద్భువో భాగం గత్వా పర్వతసన్నిభమ్ ।

రుధిరాక్తవపుర్దృష్ట్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥

ఏష వై భక్షయిత్వా తాం జానకీం శుభదర్శనామ్ ।

శేతే విచిక్తేఽతితృప్తః పశ్య హన్మి నిశాచరమ్ ॥ ౨౫ ॥

చాపమానయ శీఘ్రం మే బాణం చ రఘునన్దన ।

తచ్చుత్వా రామవచనం జటాయుః ప్రాహ భీతవత్ ॥ ౨౬ ॥

మాం న మారయ భద్రం తే మ్రియమాణం స్వకర్మణా ।

అహం జటాయుస్తే భార్యాహారిణం సమనుద్రుతః ॥ ౨౭ ॥

రావణం తత్ర యుద్ధం మే బభూవారివిమర్దన ।
 తస్య వాహాన్ రథం చాపం చిత్వాహం తేన ఘాతితః ॥ ౨౮ ॥
 పతితోఽస్మి జగన్నాథ ప్రాణాన్తస్యఞ్శ్యామి పశ్య మామ్ ।
 తమచ్ఛ్వాత్వా రాఘవో దీనం కణ్ఠప్రాణం దదర్శ హ ॥ ౨౯ ॥
 హస్తాభ్యాం సంస్పృశన్ రామో దుఃఖాశ్రువృతలోచనః ॥ ౩౦ ॥
 జటాయో బ్రూహి మే భార్యా కేన నీతా శుభాననా ।
 మత్కార్యార్థం హతోఽసి త్వమతో మే ప్రియభాన్దవః ॥ ౩౧ ॥
 జటాయుః సన్నయా వాచా వక్త్రాద్రక్తం సముద్వమన్ ।
 ఉవాచ రావణో రామ రాక్షసో భీమవిక్రమః ॥ ౩౨ ॥
 ఆదాయ మైథిలీం సీతాం దక్షిణాభిముఖో యయౌ ।
 ఇతో వక్తుం న మే శక్తిః ప్రాణాన్తస్యఞ్శ్యామి తేఽగ్రతః ॥ ౩౩ ॥
 దిష్ట్యా దృష్టోఽసి రామ త్వం మ్రియమాణేన మేఽనఘ ।
 పరమాత్మాసి విష్ణుస్త్యం మాయామనుజరూపధృక్ ॥ ౩౪ ॥
 అన్తకాలేఽపి దృష్ట్వా త్వాం ముక్తోఽహం రఘుసత్తమ ।
 హస్తాభ్యాం స్పృశ మాం రామ పునర్యాస్యామి తే పదమ్ ॥ ౩౫ ॥
 తథేతి రామః పస్పర్శ తదఙ్గం పాణినా స్మయన్ ।
 తతః ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య జటాయుః పతితో భువి ॥ ౩౬ ॥
 రామస్తమనుశోచిత్వా బన్ధవత్ సాశ్రులోచనః ।
 లక్ష్మణేన సమానాయ్య కాష్ఠాని ప్రదదాహ తమ్ ॥ ౩౭ ॥
 స్నాత్వా దుఃఖేన రామోఽపి లక్ష్మణేన సమన్వితః ।
 హత్వా వనే మృగం తత్ర మాంసఖణ్డాన్ సమస్తతః ॥ ౩౮ ॥
 శాద్వలే ప్రాక్షిపద్రామః పృథక్ పృథగనేకథా ।
 భక్షన్తు పక్షిణః సర్వే తృప్తో భవతు పక్షిరాట్ ॥ ౩౯ ॥
 ఇత్యుక్తౌ రాఘవః ప్రాహ జటాయో గచ్ఛ మత్పదమ్ ।
 మత్పారూప్యం భజస్వాద్య సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ ౪౦ ॥
 తతోఽనన్తరమేవాసౌ దివ్యరూపధరః శుభః ।
 విమానవరమారుహ్య భాస్వరం భానుసన్నిభమ్ ॥ ౪౧ ॥

శంఖచక్రగదాపద్మకిరీటవరభూషణైః ।
ద్యోతయన్ స్వప్రకాశేన పీతామృరధరోఽమలః ॥ ౪౨॥

చతుర్భిః పార్శ్వదైర్విష్టోస్తాదృశైరభిపూజితః ।
స్తూయమానో యోగిగణైః రామమాభాష్య సత్వరః ।
కృతాఞ్జలిపుటో భూత్వా తుష్టావ రఘునన్దనమ్ ॥ ౪౩॥

జటాయురువాచ

అగణితగుణమప్రమేయమాద్యం
సకలజగత్స్థితినంయమాదిహేతుమ్ ।
ఉపరమపరమం పరాత్మభూతం
సతతమహం ప్రణతోఽస్మి రామచన్ద్రమ్ ॥ ౪౪॥

నిరవధిసుఖమిన్దిరాకటాక్షం
క్షపితసురేన్ద్రచతుర్ముఖాదిదుఃఖమ్ ।
నరవరమనిశం నతోఽస్మి రామం
వరదమహం వరచాపబాణహస్తమ్ ॥ ౪౫॥

త్రిభువనకమనీయరూపమీడ్యం
రవిశతభాసురమీహితప్రదానమ్ ।
శరణదమనిశం సురాగమూలే
కృతనిలయం రఘునన్దనం ప్రపద్యే ॥ ౪౬॥

భవవిపినదవాగ్నినామధేయం
భవముఖదైవతదైవతం దయాలుమ్ ।
దనుజపతినహస్తకోటినాశం
రవితనయాసదృశం హరిం ప్రపద్యే ॥ ౪౭॥

అవిరతభవభావనాతిదూరం
భవవిముఖైర్మునిభిః సదైవ దృశ్యమ్ ।
భవజలధిసుతారణాఙ్గిపోతం
శరణమహం రఘునన్దనం ప్రపద్యే ॥ ౪౮॥

గిరిశగిరిసుతామనోనివాసం
గిరివరధారిణమీహితాభిరామమ్ ।
సురవరదనుజేన్ద్రనేవితాఙ్గిం
సురవరదం రఘునాయకం ప్రపద్యే ॥ ౪౯॥

పరధనపరదారవర్జితానాం

పరగుణభూతిషు తుష్టమానసానామ్ ।

పరహితనిరతాత్మనాం సుసేవ్యం

రఘువరమమ్బుజలోచనం ప్రపద్యే ॥ ౫౦॥

స్మితరుచిరవికాసితాననాబ్జ-

మతిసులభం సురరాజనీలనీలమ్ ।

సితజలరుహచారునేత్రశోభం

రఘుపతిమీశగుర్గరుం ప్రపద్యే ॥ ౫౧॥

హరికమలజశమ్భురూపభేదాత్-

త్వమిహ విభాసి గుణత్రయానువృత్తః ।

రవిరివ జలపూరితోదపాత్రే-

ష్యమరపతిస్తుతిపాత్రమీశమీడే ॥ ౫౨॥

రతిపతిశతకోటిసున్దరాంజం

శతపథగోచరభావనావిదూరమ్ ।

యతిపతిహృదయే సదా విభాతం

రఘుపతిమూర్తిహారం ప్రభుం ప్రపద్యే ॥ ౫౩॥

ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య ప్రసన్నోఽభూద్రఘూత్తమః ।

ఉవాచ గచ్ఛ భద్రం తే మమ విష్ణోః పరం పదమ్ ॥ ౫౪॥

శృణోతి య ఇదం స్తోత్రం లిఖేద్వా నియతః పఠేత్ ।

స యాతి మమ సారూప్యం మరణే మత్స్మృతిం లభేత్ ॥ ౫౫॥

ఇతి రాఘవభాషితం తదా

శ్రుతవాన్ హర్షసమాకులో ద్విజః ।

రఘునన్దనసామ్యమాస్థితః

ప్రయయౌ బ్రహ్మసుపూజితం పదమ్ ॥ ౫౬॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే అష్టమః సర్గః ॥ ౮॥

॥ నవమః సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

తతో రామో లక్ష్మణేన జగము విపినాన్తరమ్ ।

పునర్దుఃఖం సమాశ్రిత్య సీతాన్వేషణతత్పరః ॥ ౧॥

తత్రాద్భుతసమాకారో రాక్షసః ప్రత్యదృశ్యత ।

వక్షస్యేవ మహావక్త్రశ్చక్షురాదివివర్జితః ॥ ౨॥

బాహూ యోజనమాత్రేణ వ్యాప్యతౌ తస్య రక్షసః ।

కబంధో నామ దైత్యేంద్రః సర్వసత్త్వవిహింసకః ॥ ౩॥

తద్బాహ్వోర్మధ్యదేశే తౌ చరన్తౌ రామలక్ష్మణౌ ।

దదర్శతుర్మహాసత్త్వం తద్బాహుపరివేష్టితౌ ॥ ౪॥

రామః ప్రోవాచ విహసన్ పశ్య లక్ష్మణ రాక్షసమ్ ।

శిరఃపాదవిహీనోఽయం యస్య వక్షసి చాననమ్ ॥ ౫॥

బాహుభ్యాం లభ్యతే యద్యత్తత్తద్భక్షన్ స్థితో ధ్రువమ్ ।

ఆవామప్యేతయోర్బాహ్వోర్మధ్యే సజ్జులితౌ ధ్రువమ్ ॥ ౬॥

గన్తుమన్యత్ర మార్గో న దృశ్యతే రఘునన్దన ।

కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభిరిదాసిం భక్షయేత్స నౌ ॥ ౭॥

లక్ష్మణస్తమువాచేదం కిం విచారేణ రాఘవ ।

ఆవామేకైకమవ్యగ్రౌ ఛిన్ద్యావాస్య భుజౌ ధ్రువమ్ ॥ ౮॥

తథేతి రామః ఖడ్గేన భుజం దక్షిణమచ్ఛినత్ ।

తథైవ లక్ష్మణో వామం చిచ్ఛేద భుజమజ్ఞానౌ ॥ ౯॥

తతోఽతివిస్మితో దైత్యః కౌ యువాం సురపుంగవౌ ।

మద్బాహుచ్ఛేదకౌ లోకే దివి దేవేషు వా కుతః ॥ ౧౦॥

తతోఽబ్రవిధ్ధసన్నేవ రామో రాజీవలోచనః ।

అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్ రాజా దశరథో మహాన్ ॥ ౧౧॥

రామోఽహం తస్య పుత్రోఽసౌ భ్రాతా మే లక్ష్మణః సుధీః ।

మమ భార్యా జనకజా సీతా త్రైలోక్యసుందరీ ॥ ౧౨॥

ఆవాం మృగయయా యాతౌ తదా కేనాపి రక్షసా ।

సీతాం సీతాం విచిన్వన్తౌ చాగతౌ ఘోరకాననే ॥ ౧౩॥

బాహుభ్యాం వేష్టితావత్ర తవ ప్రాణరిరక్షయా ।
ఛిన్నౌ తవ భుజౌ త్వం చ కో వా వికటరూపధృక్ ॥ ౧౪ ॥

కబన్ధ ఉవాచ

ధన్యోఽహం యది రామస్తవమాగతోఽసి మమాన్తికమ్ ।
పురా గన్ధర్వరాజోఽహం రూపయావనదర్పితః ॥ ౧౫ ॥

విచరన్తోకమఖిలం వరనారీమనోహరః ।
తపసా బ్రహ్మణో లబ్ధమవధ్యత్వం రఘూత్తమ ॥ ౧౬ ॥

అష్టావక్రం మునిం దృష్ట్వా కదాచిదహసం పురా ।
క్రుద్ధోఽనౌవాహ దుష్ట త్వం రాక్షసో భవ దుర్మతే ॥ ౧౭ ॥

అష్టావక్రః పునః ప్రాహ వన్దితో మే దయాపరః ।
శాపస్యాన్తం చ మే ప్రాహ తపసా ద్యోతితప్రభః ॥ ౧౮ ॥

త్రేతాయుగే దాశరథిర్భూత్వా నారాయణః స్వయమ్ ।
ఆగమిష్యతి తే బాహూ ఛిద్యేతే యోజనాయతౌ ॥ ౧౯ ॥

తేన శాపాద్వినిర్ముక్తో భవిష్యసి యథా పురా ।
ఇతి శప్తోఽహమద్రాక్షం రాక్షసిం తనుమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥

కదాచిద్దేవరాజానమభ్యర్ధవమహం రుషా ।
సోఽపి వజ్రేణ మాం రామ శిరోదేశేఽభ్యతాడయత్ ॥ ౨౧ ॥

తదా శిరో గతం కుక్షిం పాదౌ చ రఘునన్దన ।
బ్రహ్మాదత్తవరాన్పుత్యుర్నాభూన్నే వజ్రతాడనాత్ ॥ ౨౨ ॥

ముఖాభావే కథం జీవేదయమిత్యమరాధిపమ్ ।
ఊచుః సర్వే దయావిష్టా మాం విలోక్యాఽఽస్యవర్జితమ్ ॥ ౨౩ ॥

తతో మాం ప్రాహ మఘవా జరరే తే ముఖం భవేత్ ।
బాహూ తే యోజనాయామౌ భవిష్యత ఇతో వ్రజ ॥ ౨౪ ॥

ఇత్యుక్తోఽత్ర వసన్నిత్యం బాహుభ్యాం వసగోచరాన్ ।
భక్షయామ్యధునా బాహూ ఖణ్డితౌ మే త్వయానఘ ॥ ౨౫ ॥

ఇతః పరం మాం శ్వభ్రాస్యే నిక్షిపాగ్నిన్దనావృతే ।
అగ్నినా దహ్యామానోఽహం త్వయా రఘుకులోత్తమ ॥ ౨౬ ॥

పూర్వరూపమనుప్రాప్య భార్యమార్గం వదామి తే || ౨౭||

ఇత్యుక్తే లక్ష్మణేనాశు శ్వభ్రం నిర్మిత్య తత్ర తమ్ |

నిక్షిప్య ప్రాదహత్యాష్టైస్తతో దేహాత్పముత్థితః |

కన్దర్పసదృశాకారః సర్వాభరణభూషితః || ౨౮||

రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య చ |

కృతాఙ్జలిరువాచేదం భక్తిగర్భదయా గిరా || ౨౯||

గన్ధర్వ ఉవాచ

స్తోతుముత్సహతే మేఽద్య మనో రామాతిసమ్భ్రమాత్ |

త్వామనన్తమనాద్యన్తం మనోవాచామగోచరమ్ || ౩౦||

సూక్ష్మం తే రూపమవ్యక్తం దేహద్వయవిలక్షణమ్ |

దృగ్రూపమితరత్సర్వం దృశ్యం జడమనాత్మకమ్ |

తత్కథం త్వాం విజానీయాద్యస్యతిరిక్తం మనః ప్రభో || ౩౧||

బుద్ధ్యాత్మాభాసయోరైక్యం జీవ ఇత్యభిధీయతే |

బుద్ధ్యాది సాక్షీ బ్రహ్మైవ తస్మిన్నిర్విషయేఽఖిలమ్ || ౩౨||

ఆరోప్యతేఽజ్ఞానవశాన్నిర్వికారేఽఖిలాత్మని |

హిరణ్యగర్భస్తే సూక్ష్మం దేహం స్థూలం విరాట్ స్మృతమ్ || ౩౩||

భావనావిషయో రామ సూక్ష్మం తే ధ్యాత్పమఙ్గలమ్ |

భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ యత్రేదం దృశ్యతే జగత్ || ౩౪||

స్థూలేఽణ్ణకోశే దేహే తే మహదాదిభిరావృతే |

సప్తభిరుత్తరగుణైర్వైరాజో ధారణాశ్రయః || ౩౫||

త్వమేవ సర్వకైవల్యం లోకాస్తేఽవయవాః స్మృతాః |

పాతాలం తే పాదమూలం పార్ష్ణిస్తవ మహాతలమ్ || ౩౬||

రసాతలం తే గుల్ఫౌ తు తలాతలమితీర్యతే |

జానుసీ సతలం రామ ఊరూ తే వితలం తథా || ౩౭||

అతలం చ మహీ రామ జఘనం నాభిగం నభః |

ఉరఃస్థలం తే జ్యోతీంషి గ్రీవా తే మహ ఉచ్యతే || ౩౮||

వదనం జనలోకస్తే తపస్తే శఙ్ఖదేశగమ్ |

సత్యలోకో రఘుశ్రేష్ఠ శిర్షణ్యాస్తే సదా ప్రభో || ౩౯||

ఇన్ద్రాదయో లోకపాలా బాహవన్తే దిశః శ్రుతీ |
 అశ్వినౌ నాసికే రామ వక్త్రం తేఽగ్నిరుదాహృతః || ౪౦||
 చక్షుస్తే సవితా రామ మనశ్చన్ద్ర ఉదాహృతః |
 భ్రూభక్త ఏవ కాలస్తే బుద్ధిస్తే వాక్పతిర్భవేత్ || ౪౧||
 రుద్రోఽహంకారరూపస్తే వాచశ్చన్దాంసి తేఽవ్యయ |
 యమస్తే దంష్ట్రదేశస్థో నక్షత్రాణి ద్విజాలయః || ౪౨||
 హాసో మోహకరీ మాయా సృష్టిస్తేఽపాఙ్గమోక్షణమ్ |
 ధర్మః పురస్తేఽధర్మశ్చ పృష్ఠభాగ ఉదీరితః || ౪౩||
 నిమిషోన్మేషణే రాత్రిర్దివా వైవ రఘూత్తమ |
 సముద్రాః సప్త తే కుక్షిర్నాడ్యో నద్యస్తవ ప్రభో || ౪౪||
 రోమాణి వృక్షౌషధయో రేతో వృష్టిస్తవ ప్రభో |
 మహిమా జ్ఞానశక్తిస్తే ఏవం స్థూలం వపుస్తవ || ౪౫||
 యదస్మిన్ స్థూలరూపే తే మనః సన్ధార్యతే నరైః |
 ఆనాయాసేన ముక్తిః స్యాదతోఽన్యన్నహి కిఞ్చన || ౪౬||
 అతోఽహం రామ రూపం తే స్థూలమేవానుభావయే |
 యస్మిన్ ధ్యాతే ప్రేమరసః సరోమపులకో భవేత్ || ౪౭||
 తదైవ ముక్తిః స్యాద్దామ యదా తే స్థూలభావకః |
 తదప్యస్తాం తవైవాహమేతద్దూపం విచిన్తయే || ౪౮||
 ధనుర్బాణధరం శ్యామం జటావల్కలభూషితమ్ |
 అపీచ్యవయసం సీతాం విచిన్తంతం సలక్ష్మణమ్ || ౪౯||
 ఇదమేవ సదా మే స్యాన్మానసే రఘునన్దన || ౫౦||
 సర్వజ్ఞః శక్జరః సాక్షాత్పార్వత్యా సహితః సదా |
 త్వద్రూపమేవ సతతం ధ్యాయన్నాస్తే రఘూత్తమ |
 ముమూర్షూణాం తదా కాశ్యాం తారకం బ్రహ్మవాచకమ్ || ౫౧||
 రామరామేత్యుపదిశన్ సదా సన్తుష్టమానసః |
 అతస్తస్యం జానకీనాథ పరమాత్మా సునిశ్చితః || ౫౨||

సర్వే తే మాయయా మూఢాస్త్యాం న జానన్తి తత్త్వతః |
నమస్తే రామభద్రాయ వేధసే పరమాత్మనే || ౫౩||

అయోధ్యాధిపతే తుభ్యం నమః సౌమిత్రినేవిత |
త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ మాం మాయా నావృణోతు తే || ౫౪||

శ్రీరామ ఉవాచ

తుష్టోఽహం దేవగన్ధర్వ భక్త్యా స్తుత్యా చ తేఽనఘ |
యాహి మే పరమం స్థానం యోగిగమ్యం సనాతనమ్ || ౫౫||

జపన్తి యే నిత్యమనన్యబుద్ధ్యా
భక్త్యా త్వదుక్తం స్తవమాగమోక్తమ్ |

తేఽజ్ఞానసమ్భూతభవం విహాయ
మాం యాన్తి నిత్యానుభవానుమేయమ్ || ౫౬||

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే
అరణ్యకాణ్డే నవమః సర్గః || ౯||

|| దశమః సర్గః ||

శ్రీమహాదేవ ఉవాచ

లభ్యా వరం న గన్ధర్వః ప్రయాస్యన్ రామమబ్రవీత్ |
శబర్యాస్తే పురోభాగే ఆశ్రమే రఘునన్దన || ౧||

భక్త్యా త్వత్పాదకమలే భక్తిమార్గవిశారదా |
తాం ప్రయాహి మహాభాగ సర్వం తే కథయిష్యతి || ౨||

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా సోఽపి విమానేనార్కవర్చసా |
విష్టోః పదం రామనామస్మరణే ఫలమీదృశమ్ || ౩||

త్యక్త్వా తద్విపినం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రాదిదూషితమ్ |
శనైరథాశ్రమపదం శబర్యా రఘునన్దనః || ౪||

శబరీ రామమాలోక్య లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ |
ఆయాస్తమారాధర్షేణ ప్రత్యుత్థాయాచిరేణ సా || ౫||

పతిత్వా పాదయోరగ్రే హర్షపూర్ణాశ్రులోచనా |

స్వాగతేనాభినన్ద్యాథ స్వాసనే సన్న్యవేశయత్ || ౬ ||
 రామలక్ష్మణయోః సమ్యక్పాదౌ ప్రజ్ఞాల్య భక్తితః |
 తజ్జలేనాభిషిచ్యాఙ్గమథార్ఘ్యదిభిరాదృతా || ౭ ||
 సమూజ్య విధివద్రామం ససౌమిత్రిం సపర్యయా |
 సఙ్గహీతాని దివ్యాని రామార్థం శబరీ ముదా || ౮ ||
 ఫలాన్యమృతకల్పాని దదౌ రామాయ భక్తితః |
 పాదౌ సమూజ్య కుసుమైః సుగన్ధైః సానులేపనైః || ౯ ||
 కృతాతిథ్యం రఘుశ్రేష్ఠముపవిష్టం సహానుజమ్ |
 శబరీ భక్తిసమ్పన్నా ప్రాజ్ఞాలిర్వాక్యమబ్రవీత్ || ౧౦ ||
 అత్రాశ్రమే రఘుశ్రేష్ఠ గురవో మే మహర్షయః |
 స్థితాః శుశ్రూషణం తేషాం కుర్వతి సముపస్థితా || ౧౧ ||
 బహువర్షసహస్రాణి గతాస్తే బ్రహ్మణః పదమ్ |
 గమిష్యన్తోఽబ్రువన్మాం త్వం వసాత్త్రైవ సమాహితా || ౧౨ ||
 రామో దాశరథిర్జాతః పరమాత్మా సనాతనః |
 రాక్షసానాం వధార్థాయ ఋషీణాం రక్షణాయ చ || ౧౩ ||
 ఆగమిష్యతి చైకాగ్రధ్యాననిష్ఠా స్థిరా భవ |
 ఇదాసీం చిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతి ప్రభుః || ౧౪ ||
 యావదాగమనం తస్య తావద్రక్ష కలేవరమ్ |
 దృష్టైవ రాఘవం దగ్ధ్వా దేహం యాస్యసి తత్పదమ్ || ౧౫ ||
 తథైవాకరవం రామ త్వద్ధ్యానైకపరాయణా |
 ప్రతీక్ష్యాగమనం తేఽద్య సఫలం గురుభాషితమ్ || ౧౬ ||
 తవ సన్దర్శనం రామ గురూణామపి మే న హి |
 యోషిన్మాథాఽప్రమేయాత్మన్ హీనజాతిసముద్భవా || ౧౭ ||
 తవ దాసస్య దాసానాం శతసఙ్ఖ్యోత్తరస్య వా |
 దాసీత్వే నాధికారోఽస్తి కుతః సాక్షాత్ప్రవేవ హి || ౧౮ ||
 కథం రామాద్య మే దృష్టస్త్యం మనోవాగగోచరః |
 స్తోతుం న జానే దేవేశ కిం కరోమి ప్రసీద మే || ౧౯ ||

శ్రీరామ ఉవాచ

పుంస్త్యే స్త్రీత్యే విశేషో వా జాతినామాశ్రమాదయః ।

న కారణం మద్భజనే భక్తిరేవ హి కారణమ్ ॥ ౨౦॥

యజ్ఞదానతపోభిర్వా వేదాధ్యయనకర్మభిః ।

నైవ ద్రష్టుమహం శక్యో మద్భక్తివిముఖైః సదా ॥ ౨౧॥

తస్మాద్భామిని సజ్జేపాద్వక్ష్యేఽహం భక్తిసాధనమ్ ॥ ౨౨॥

సతాం సజ్గతిరేవాత్ర సాధనం ప్రథమం స్మృతమ్ ।

ద్వితీయం మత్కథాలాపస్తృతీయం మద్గుణేరణమ్ ।

వ్యాఖ్యాతృత్వం మద్వచసాం చతుర్థం సాధనం భవేత్ ॥ ౨౩॥

ఆచార్యోపాసనం భద్రే మద్బుద్ధ్యాఽమాయయా సదా ।

పఞ్చమం పుణ్యశీలత్వం యమాది నియమాది చ ॥ ౨౪॥

నిష్ఠా మత్పూజనే నిత్యం షష్ఠం సాధనమీరితమ్ ।

మమ మన్త్రోపాసకత్వం సాఙ్గం సప్తమముచ్యతే ॥ ౨౫॥

మద్భక్తేష్యధికా పూజా సర్వభూతేషు మన్మతిః ।

బాహ్యోర్థేషు విరాగీత్వం శమాదిసహితం తథా ॥ ౨౬॥

ఆష్టమం నవమం తత్త్వవిచారో మమ భామిని ।

ఏవం నవవిధా భక్తిః సాధనం యస్య కస్య వా ॥ ౨౭॥

స్త్రియో వా పురుషస్యాపి తిర్యగ్యోనిగతస్య వా ।

భక్తిః సజ్జాయతే ప్రేమలక్షణా శుభలక్షణే ॥ ౨౮॥

భక్తౌ సజ్జాతమాత్రాయాం మత్తత్త్వానుభవస్తదా ।

మమానుభవసిద్ధస్య ముక్తిస్తత్రైవ జన్మని ॥ ౨౯॥

స్యాత్తస్మాత్కారణం భక్తిర్మోక్షస్యేతి సునిశ్చితమ్ ।

ప్రథమం సాధనం యస్య భవేత్తస్య క్రమేణ తు ॥ ౩౦॥

భవేత్సర్వం తతో భక్తిర్ముక్తిరేవ సునిశ్చితమ్ ।

యస్మాన్మద్భక్తియుక్తా త్వం తతోఽహం త్వాముపస్థితః ॥ ౩౧॥

ఇతో మద్ధర్మనాన్ముక్తిస్తవ నాస్త్యత్ర సంశయః ।

యది జానాసి మే బ్రూహి సీతా కమలలోచనా ॥ ౩౨॥

కుత్రాస్తే కేన వా సీతా ప్రియా మే ప్రియదర్శనా ॥ ౩౩॥

శబర్యువాచ

దేవ జానాసి సర్వజ్ఞు సర్వం త్వం విశ్వభావన ।
 తథాఽపి పృచ్ఛనే యన్మాం లోకాననుసృతః ప్రభో ॥ ౩౪॥
 తతోఽహమభిధాస్యామి సీతా యత్రాధునా స్థితా ।
 రావణేన హృతా సీతా లక్ష్మాయాం వర్తతేఽధునా ॥ ౩౫॥
 ఇతః సమీపే రామాఽఽస్తే పమ్పానామ సరోవరమ్ ।
 ఋష్యమూకగిరిర్నామ తత్సమీపే మహానగః ॥ ౩౬॥
 చతుర్భిర్మన్త్రిభిః సార్థం సుగ్రీవో వానరాధిపః ।
 భీతభీతః సదా యత్ర తిష్ఠత్యతులవిక్రమః ॥ ౩౭॥
 వాలినశ్చ భయాద్ భ్రాతుస్తదగమ్యమృషేర్భయాత్ ।
 వాలినస్తత్ర గచ్ఛ త్వం తేన సఖ్యం కురు ప్రభో ॥ ౩౮॥
 సుగ్రీవేణ స సర్వం తే కార్యం సమ్పాదయిష్యతి ।
 అహమగ్నిం ప్రవేశ్యామి తవాగ్రే రఘునన్దన ॥ ౩౯॥
 ముహూర్తం తిష్ఠ రాజేన్ద్రా యావద్దగ్ధ్వా కలేవరమ్ ।
 యాస్యామి భగవన్ రామ తవ విష్ణోః పరం పదమ్ ॥ ౪౦॥
 ఇతి రామం సమామన్త్ర్య ప్రవివేశ హుతాశనమ్ ।
 క్షణాన్నిర్ధూయ సకలమవిద్యాకృతబన్ధనమ్ ।
 రామప్రసాదాచ్ఛబరీ మోక్షం ప్రాపాతిదుర్లభమ్ ॥ ౪౧॥
 కిం దుర్లభం జగన్నాథే శ్రీరామే భక్తవత్సలే ।
 ప్రసన్నేఽధమజన్మాపి శబరీ ముక్తిమాప సా ॥ ౪౨॥
 కిం పునర్బ్రాహ్మణా ముఖ్యాః పుణ్యాః శ్రీరామచిన్తకాః ।
 ముక్తిం యాస్తితి తద్భక్తిర్ముక్తిరేవ న సంశయః ॥ ౪౩॥
 భక్తిర్ముక్తివిధాయినీ భగవతః శ్రీరామచన్ద్రస్య హే
 లోకాః కామదుఘాఙ్ఘ్రిపద్మయుగలం నేవధ్వమత్యుత్సుకాః ।
 నానాజ్ఞానవిశేషమన్త్రవితతిం త్యక్త్వా సుదూరే భృశం
 రామం శ్యామతనుం స్మరారిహృదయే భాన్తం భజధ్వం బుధాః ॥ ౪౪॥
 ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే

అరణ్యకాణ్డే దశమః సర్గః ॥ ౧౦॥

అరణ్యకాణ్డం సమాప్తమ్ ॥

Encoded by Nagaraj Balijepalli nagaraj at iastate.edu

Proofread by Sunder Hattangadi

Revised by Agne Easwaran easwaranpsa at rediffmail.com
and ahimsasoldier at gmail.com

adhyAtmarAmAyaNe araNyakANDam

pdf was typeset on February 2, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

